

Ludo Štefko

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
49/2019
7. december 2019

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PUBLICISTA LUDOVÍT ŠTEVKO
O ZÁKUSKOC MATÚŠA VALLA
Strana 4.

INŽINIER PAVEL DELINGA, CSc.
AGROREZORT PO NOVEMBRI 89
Strana 5.

SEDEMDESIATNIK TOMÁŠ KUČKA
NIELEN O LÁŠKE K HÁDZANEJ...
Strana 6.

STRASTIPLNÉ PUTOVANIE
JOZEFA CÍGERA HRONSKÉHO
Strana 8.

REŠTAURÁTOR ANDREJ KUC
A JEHO ZÁPAS S OSUDOM
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Nevraživosť a nenávisť sa pomaly stávajú normálnou formou našej existencie. Slavista Sergej Averincev, člen Pápežskej akadémie sociálnych vied, pomenoval dobu, v ktorej žijeme, takto: „Postavili sme mosty cez rieku hlúposti, ale zmenilo sa riečisko.“ Áno, zmenili sme hlúposť za riečisko nenávisť, akoby to bol výdobytok demokracie slobodne sa urážať a dopúšťať hrubosti a nadávok, o ktorých sme si niekedy mysleli, že nepatria do spoločenského života, a už vôbec nie do zákonodarného zboru, ale do krčmy medzi alkoholom otupených ľudí. Nad tým, čo vidíme v politike, parlamente i občianskom živote, sa už ani nezamýšľame, berieme to ako frivólnu burlesku a obdivujeme spolu s mediálnymi trasoritikami ako politický striptíz. Veď pojem morálka je vecou spoločenskej dohody a táto dohoda je obrazom našej liberálnej, mravne rozhárannej doby.

Pravdupovediac, v prejavoch intolerancie a nenávisťi nie sme rekordermi Európy. Na ukrajinskej Verchovnej rade sa poslanci pobíjajú, občas si pohrozia zbraňami, v Poľsku sa šíri nenávisťné šialenstvo, ako hovorí minister vnútra Joachim Brudziński, v tamomšom parlamente sa tradične šermuje urážkami a vulgarizmi. My trochu zaostávame, aj keď máme každodenne ako na podnose svojho nemóresného Matoviča, ale poriadnej bitky v parlamente sme sa ešte nedočkali. Alojz Hlina, terajší predseda kresťanských demokratov, ešte ako nezaradený poslanec fyzicky napadol v parlamente počas priameho prenosu niekdajšieho poslanca Smeru Antona Martvoňa, ale to bolo dávno. Poslanec SAS Peter Osuský inzultoval na verejnosti občana Rudolfa Vaskyho, ale to bolo podľa médií výchovné zaucho, a to sa vraj neráta...

Na Slovensku sa začala predvolebná kampaň a opäť sa stavajú barikády, bojuje sa nevyberavými slovami a hovorí sa o tom, koho treba poraziť a zlikvidovať. V zápale politického zápasu staviame na námestiach aj vianočné stromčeky a navštevujeme vianočné trhy, ale zabúdame na advent, na čas duchovnej prípravy na sviatky pokoja, a to je škoda. Lebo aktuálna studená vojna medzi politikmi i voličmi sa nevyhráva nenávisťou a malichernou pomstou, ale rozvahou a schopnosťou oslovit' ľudí.

Ludovít ŠTEVKO

Nežná revolúcia priamo ovplyvnila vznik druhej Slovenskej republiky Svedectvo o našej ceste k štátnosti

Text a foto: Pavol JAVORSKÝ

V historickej budove Slovenskej národnej rady v hlavnom meste sa konala koncom novembra vedecká konferencia pri príležitosti tridsiateho výročia udalosti z novembra 1989, nad ktorou prevzal záštitu predseda slovenského parlamentu Andrej Danko. Jej odkazom bolo pripomenúť si toto významné výročie porážky komunistickej totality a historicky a faktograficky preukázať, že nežná revolúcia mala priamy vplyv aj na vznik Slovenskej republiky v roku 1993.

Konferenciu otvoril majster poézie Juraj Sarvaš básňou Miroslava Váika. Poézia práve tohto autora bola aktuálna: Život uteká rýchlejšie, ako si to tí, ktorí rozdeľujú ocenenia, všimnú. Slávnostné priestory bývalého Župného domu sa zaplnili. Za predsedníckym stolom sedeli dvaja slovenskí bývalí prezidenti – Rudolf Schuster a Ivan Gašparovič, dvaja predsedovia Národnej rady SR – aktuálny Andrej Danko a Pavol Hrušovský, dvaja bývalí podpredsedovia parlamentu – Jozef Prokeš a Ján Klepáč. Pracovné predsedníctvo tvorili významné osobnosti slovenskej histórie aj iných vedných disciplín.

■ PROSLOVENSKÉ AKTIVITY

V úvodnom slove nezabudol terajší šéf parlamentu poďakovať všetkým, ktorí pred troma dekadami uprednostnili národ a jeho záujmy. Spomenul Iniciatívu 61 krokov k slovenskej identite z októbra 1990 i Kongres slovenskej inteligencie z roka 1992. Z generácie, ktorá podľa jeho slov pokračuje v tom, čo začali dnešní striebrovlasi muži a ženy, ocenil počiny troch „hviezdnych slovenských rokov“ – 1990, 1991 a 1992, keď pripravili a uviedli do života sen generácii Slovákov, nahlas vyjadrovaný od rokov 1848 či 1861. Po ňom odovzdal moderátor konferencie Tibor Mikuš slovo poslancovi Antonovi Hrnkovi. Ten do desiatich minút – taký čas mali hlavní prednášajúci – vtetnal exkurz o stáročných štátnotvorných snahách slovenského národa a historikov

Konferenciu otvoril predseda NR SR Andrej Danko, ktorý ocenil odhodlanosť protagonistov nežnej revolúcie, ale i zakladateľov slovenskej štátnosti. Na stretnutí sa zúčastnili aj ešte žijúci poslanci Federálneho zhromaždenia ČSFR, ktorí hlasovali za ústavné rozdelenie štátu.

i nehistorikov. Zaiste potešili slovami, že sme dedičmi všetkých kultúr spomedzi Dunaja, Tatier a Tisy, pretože nikdy všetci naraz neodišli a noví prišli. Natália Petranská Rolková a Igor Uhrík analyzovali situáciu predchádzajúcu prijatiu Deklarácie o zvrchovanosti SR a Ústavy Slovenskej republiky. Pritom N. Petranská viacej sledovala aktivity vtedajšieho slovenského parlamentu a I. Uhrík celkovú atmosféru i nie celkom proslovenské aktivity z Prahy, osobitne z okolia V. Havla.

■ TVORBA ÚSTAVY

V druhom bloku hovorili o procese tvorby a prijatia deklarácie Marcela Gbúrová a Ivan Hudec. Spisovateľ, ktorý v priebehu jednej noci vedno s Petrom Jarošom upravil niekoľko pripravených textov deklarácie do finálnej

podoby. O procese tvorby ústavy referoval vtedajší predseda parlamentu a neskorší dvojnásobný prezident Ivan Gašparovič a bývalá ministerka spravodlivosti Katarína Tóthová. Z úst exprezidenta Gašparoviča odzneli slová: „Liberáli chcú meniť preambulu ústavy, vyhodit' odkaz cyrilo-metodskej tradície, to za nijakú cenu nedopusťme!“ O legitímnej a legálnej ceste vzniku Slovenskej republiky hovoril Jaroslav Chovanec. Slovenská ústava je dobrá, osvedčená.

O historických a ideových koreňoch cyrilo-metodskej misie referoval nitriansky biskup Viliam Judák, ktorý zdôraznil význam zriadenia slovenskej cirkevnej provincie v roku 1977. Vyhlásil ju pápež Pavol VI. na základe nesmierného úsilia slovenských cirkevných hodnostárov v zahraničí (biskupov

Hnilicu, Grutku, Hrušovského, podnikateľa Š. Romana, ale aj vtedajších predstaviteľov štátnej moci G. Husáka, B. Chňoupka a P. Colotku). Zaujímavý názor na poslanie Slovenska vo svetle slov pápeža Jána Pavla II. o slovenskej úlohe v treťom tisícročí predniesol historik Martin Homza, hovoriac o svätoplukovskej štátnotvornej tradícii. Tak ako Svätopluk prvý raz vytvoril veľké „slovanské mocnárstvo“, zrejme dnešné Slovensko čaká úloha spojiť Slovanov v treťom tisícročí.

■ PRÍTOMNÁ MATICA

Medzi prítomnými boli aj predseda Matice slovenskej Marián Gešper a správca Maroš Smolec. Bývalý predseda MS Marián Tkáč v diskusii spomenul odvahu hovoriť pravdu o našej minulosti, napríklad aj o tom, že v sále, kde sa konala konferencia, nielenže prijali ústavu 1. septembra 1992, ale tiež vyhlásili 14. marca 1939 prvú Slovenskú republiku, a to hlasovaním. Diskutovali tiež sudca Ústavného súdu SR M. Mamojka, bývalý podpredseda NR SR J. Prokeš, ktorý v procese vzniku tohto slovenského štátu vyzdvihol rolu G. Husáka a V. Mečiara, rolu Literárneho týždenníka podčiarkol Š. Cifra, vystúpili aj Š. Grman, F. Kosorín a V. Repka.

Záverečné vyhlásenie konferencie predniesol za vedecký výbor Anton Hrnko. Zdôrazňuje sa v ňom, že Slovensko nie je krajina lesov, polí, riek a lúk, ale štát, za ktorý zodpovedajú ľudia, ktorí v ňom žijú.

3 OTÁZKY PRE:

popredného slovenského akademického sochára Alexandra ILEČKA

Inšpirovali ma mnohí generační druhovia

• Stretol som Vás na nekaždodennej ceste z ateliéru v Grinave pri Pezidnku do redakcie Slovenských pohľadov v Bratislave, pretože ste sa tam vybrali?

Nechcel som chybať vo vydani Slovenských pohľadov k osemdesiatke Petra Jaroša, bude to zo začiatku budúceho roka. Keďže stále píšem rukou, najradšej ceruzou, svoje riadky som osobne niesol do redakcie SP. Mám z toho aj dobrý pocit, že som niečo urobil, nielen ťukol do klávesnice, a text sa tak, pre mňa neosobne, presunul z mojej sochárskej „dielne“ kamsi preč.

• Vaše majstrovstvo je povestné, okrem iného o tom presvedča aj busta Petra Jaroša z lipového dreva...

Keď som začínal tvoriť, vyrojila sa plejáda rovesníkov, maliarov, výtvarníkov, hudobníkov. Vymodeloval som nemalo búst. Medzi nimi Petra Jaroša, muža nielen výrazných čŕt, ale aj výraznú osobnosť našej spisby. Veď to bolo v oných sedemdesiatych rokoch, v roku 1979, keď vyšiel román Tisícročná včela. Nepoznal som nikoho, kto to nečítal alebo aspoň o tom nevedel. Mal som úplne prirodzene silný podnet stvárniť tú výnimočnú výraznú tvár. Až potom, o päť rokov, keď vznikol Jakubiskov film Tisícročná včela, bolo už všetkým zjavné, aký výrazný talent Slovensko má. Pre mňa je potešením, že tú bustu si Peter starostlivo po dnešné dni opatruje, veď už ubehlo toľko desaťročí. Dnes z odstupu rokov vidíme ešte výraznejšie, aká

je to osobnosť, a tak som spokojný, že som ho zastihol a bustu vytvoril, keď bol na vrchole síl ako autor, ako muž...

• Z Vašich slov je cítiť spokojnosť tvorcu aj autorské zadost'učinenie...

No, veď okrem plejády rovesníkov, ktorí sú známi širokej verejnosti a ktorých som stvárnil, sú medzi nami aj veci veľmi osobné, to pomáha tvorbe. O Petrovi napríklad niektorí ľudia vedia, že tento aj Mináčom obdivovaný robustný fabulačný a štylistický talent vložil svojím dielom aj do znenia historického dokumentu – vyhlásenia slovenskej zvrchovanosti v júli v roku 1992.

Zhovárál Dušan D. KERNÝ
Foto: autor

V SNN 50/2019
SI PREČÍTAŤE

■ Je zázrak, koľko podujatí dokáže Matica slovenská a jej členovia na Slovensku zorganizovať
■ Majiteľ panstva v Pribeníku Jozef MAILÁTH konal dobro pre dobro, odmenu čakal od Boha
■ Presne pred sto rokmi začali vznikať na Slovensku prvé miestne odbory Matice slovenskej

Medzinárodná konferencia vyplavila neznáme skutočnosti

Rádio Slobodná Európa stranilo USA

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Tolko úprimnosti, akou prispel do osláv pádu totalitného režimu na medzinárodnej vedeckej konferencii ANNUS MIRABILIS, rok 1989 a Slovensko, od totality k demokracii Richard Cummings z Veľkej Británie, málokto čakal. Pracoval v Rádiu Slobodná Európa (RSE) a podľa všeobecne rozšíreného názoru táto rozhlasová stanica pomohla pádu železnej opony a nastoleniu slobody v postkomunistických krajinách. S rozhlasovou stanicou Slobodná Európa spolupracovali disidenti zo Slovenska v nádeji, že predstavuje rádio slobodného sveta. Informácie o činnosti disidentských kruhov, podzemnej cirkvi dostávali pracovníci tohto rádia priamo od spolupracovníkov zo Slovenska.

Jedným z nich bol člen Bratislavskej päťky Anton Selecký. Tak ako iní absolútne dôveroval redaktorom RSE, veď bol medzi nimi jezuita Anton Hlinka. Ibaže zahraničný odboj Slovákov, okrem porážky komunizmu, mal za cieľ najmä obnovu slovenskej štátnosti, a to, ako napísal vo svojej knižke iný jezuita Vojtech Zeman, „nevoňalo vedeniu Slobodnej Európy“. Dokonca Hlinka inicioval odvolanie Zemana z jeho misijnej činnosti v Mníchove.

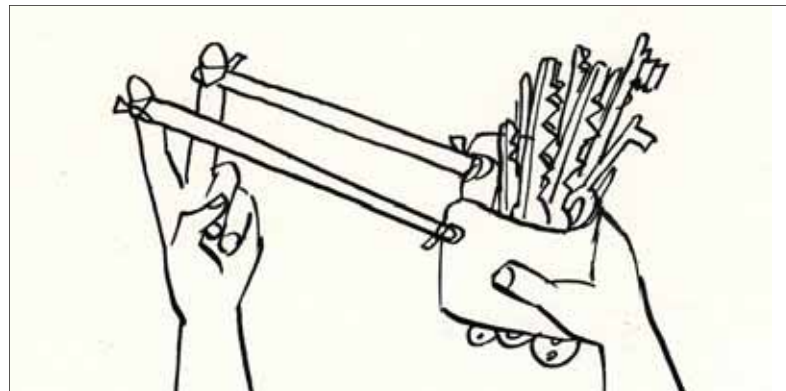
■ BEZ POMSTY

Na konferencii sa na záver prvého dňa uskutočnil okrúhly stôl.

Vystúpili na ňom za Maďarsko Imre Molnár, Poľsko reprezentoval Lukasz Kamiński, Slovensko Dagmar Kusá (dcéra Miroslava Kusého) a Rádio Slobodná Európa Richard Cummings z Veľkej Británie. Ten napríklad spomínal, že v päťdesiatych rokoch minulého storočia bolo RSE propagandistické rádio, ktoré nemohlo vyslať nič, čo by bolo proti politike USA. K roku 1968 a napadnutiu bývalého Česko-Slovenska spojeneckými vojskami Varšavskej zmluvy sa vyjadril v tom zmysle, že dostali pokyn, aby nepovzbudzovali ľudí k odporu. Počas revolúcie v Maďarsku v roku 1956 odvysielalo RSE tristo súvisiacich

relácií, ale len v štyroch hovorili, že príde pomoc. Neprišla. V osemdesiatych rokoch chceli dať mladšej generácii informácie, aby zvrhla zvrhlý režim. Neočakávali prepád životnej úrovne, a preto hovorili o jej zvýšení po porážke totalitného režimu.

Kusá pripomenula štatistiku Inštitútu pre verejné otázky, podľa ktorej až tridsaťdeväť percent ľudí si myslí, že bývalý režim bol veľmi dobrý. Najmä tí, čo rokom 1989 stratili, nepozorujú sa na zločiny komunizmu kriticky. Negatívne vnímajú korupciu a pripomenula, že na Slovensku neboli zločiny komunizmu potrestané. Položila otázku, že ak sa zúčto-

valo s nacistami, či by sa nemalo aj s komunistami. Cummings k tomu poznamenal, že to nie je správne. K dekomunizácii, denacifikácii podľa neho prijali vo Washingtone rozhodnutie, ktoré neodporúča ísť touto cestou.

■ UNAVENÍ MAĎARI

Kamiński konštatoval, že v Poľsku bola azda najodlištnejšia situácia spomedzi postkomunistických štátov. Už v roku 1981 vládna moc zlomila ľudí stanným právom. Väčšina spoločnosti však nebola ochotná riskovať za zmeny, ktoré v Poľsku v tom roku odzneli, nie v roku 1989. Poliaci mali

veľké očakávania od roka 1989, ibaže priemerný príjem išiel dole o tridsať percent. Práve následkom nespokojnosti s vývojom v krajine došlo v roku 1993 k návratu komunistov na politickú scénu, keď vo voľbách získali dvadsať percent hlasov voličov.

O situácii v Maďarsku Imre Molnár povedal, že po roku 1956 bol národ unavený a vzhľadom na celkovo dobrú ekonomickú situáciu v štáte doslova uviedol, že „národ predal dušu diablu“. V Maďarsku neboli antisystémové demonštrácie, komunistická strana sa správala povodne, takže zmeny systému sa očakávali skôr či neskôr.

Nikto nedokáže vylúčiť maratón mimoriadnych rokovaní parlamentu

Schôdza, ktorá mala byť posledná pred voľbami

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Rokovanie poslancov na prelome novembra a decembra malo byť ich posledné stretnutie na pôde parlamentu. S privretým okom bolo možné pripustiť slávnostnú schôdzu NR SR, rozlúčkové stretnutie, v januári. Zdá sa však, že parlamentné dianie bude ešte oveľa búrlivejšie.

V deň uzávierky tohto vydania Slovenských národných novín sa začalo posudzovanie zákona roka – štátneho rozpočtu na rok 2020. Ešte predtým plénum odhlasovalo, že všetky opozičné poslanecké návrhy, ktoré by boli predložené v prvom čítaní, sa neschvália do programu schôdze. Argumenty boli minimálne dva.

■ FAKTY A ARGUMENTY

Získať rokovací čas pre nezvyčajne neskoro naplánovaný rozpočet na neotvárať návrhy zákonov do prvého čítania, ak je zrejmé, že už nemajú ani len teoretickú šancu prejsť druhým a tretím posúdením

a potom hlasovaním. Ďalšiu mimoriadnu schôdzu iniciovali opoziční poslanci. V čase našej uzávierky nebolo jasné, ako dopadne. Nuž a opozícia viac-menej verejne avizovala aj ďalší postup – teda ďalšie podpisy a návrh na vyslovenie nedôvery vláde.

V tom istom čase poslanec a predseda Smeru Robert Fico oznámil, že zvažuje – tentoraz s podpismi koalíčných poslancov – požiadať o zvolanie mimoriadnej parlamentnej schôdze s prekvapivým cieľom: zaviazat Národnú banku Slovenska, aby stiahla slovenské investičné zlato, uložené v bankách vo Veľkej Británii. Ide o jasný súvis s predpokladaným vývojom udalostí, ktoré by mohli nastať po najbližšom termíne brexitu.

■ LEGISLATÍVNA NÚDZA

V režime expresne navrhovaných zákonov aj ich schvaľovaním v parlamente pracovala vláda. Išlo predovšetkým o úpravu novely zákona o minimálnom dôchodku. Andrej Danko ako predseda SNS aj NR SR krátko predtým dôrazne požiadal vládu, aby garantovala

ich vyplácanie podľa nových pravidiel už od prvého januára, čo však Sociálna poisťovňa nebola vstave vykonať bez úpravy zákona. V zrýchlenom legislatívnom konaní sa na úrovni vlády i parlamentu riešil dodatočný bankový odvod, ktorý by mal vyrovnať chýbajúce milióny v rozpočte.

O ňom sa začalo rokovať v piatok a už prvý rokovací deň naznačil, že rozpočtový provizórium v roku 2020 vôbec v tom čase nebolo možné vylúčiť. Minister financií Kamenický varoval, čo všetko by spôsobila skutočnosť, ak by sa objem verejných výdavkov musel vydeliť dvadsiťmi a nebolo by možné prenásť žiadne sumy z mesiaca na mesiac. To je mechanizmus narábania s peniazmi štátu v čase rozpočtového provizória. O schodku sa zatiaľ uvažuje vo výške pol percenta HDP, ale Európska únia ten náš predpovedá pri súčasnom návrhu rozpočtu až takmer päťkrát väčší. Konečnú podobu by mu mali dať rokovania poslancov v druhom rokovanom týždni, ale situácia v parlamente sa nejavila práve konštruktívna. Na škodu nám všetkým.

VŠIMLI SME SI

V tomto roku si pripomíname päťdesiate piate výročie otvorenia Múzea J. M. Petzvala v Spišskej Belej. Je to príležitosť zamyslieť sa nad nevyčerpatelným potenciálom ľudského umu a súčasne vzdať hold a prejaviť vďaka rodákovi spod Tatier, ktorého objavy a vynálezy v kinematografii a technike fotografovania sú pretavené až do dnešných čias.

V kráľovstve fotooptiky

Už päťdesiatpäť rokov je v Spišskej Belej v rodnom dome Jozefa Maximiliána Petzvala múzeum, ktoré predstavuje jeho vynálezy, ale aj vývoj fotografie a kinematografickej techniky.

pozostávajúci zo štyroch šošoviek, čím sa podstatne skrátil čas exponovania. S použitím tzv. zrkadlovej lampy zostrojil aj projektor, zdokonalil mikroskop, ďalekohľad a objavil zákonitosti, ktorými sa optika riadi dodnes. Svojimi vynálezmi sa zaradil medzi najvýznamnejšie európske vedecké osobnosti 19. storočia. Po vyfotografovaní odvrátenej strany Mesiaca podľa neho pomenovali kráter v blízkosti južného pólu.

V roku 1964 v Petzvalovom rodnom dome zriadili špecializované múzeum fotografickej a kinematografickej techniky ako vysunutú expozíciu Slovenského technického múzea v Košiciach. Pred budovou je osadená Petzvalova busta od sochára Vojtecha Löfflera. Interiér je rozdelený do jednotlivých sekcií, ktoré ponúkajú ukážky vývoja prístrojov v chronologickom slede. Možno tu uzrieť autentické súčiastky, ale rovnako fragmenty či koláže, týkajúce sa osobného života veľikána v odbore optiky. Nenahraditeľným pomocníkom je exaktné fundovaný sprievodný výklad správkyné múzea Antónie Rončekičovej, ktorá ochotne odpovie na všetky otázky. Bonusom je premietnutý dokument o živote a diele Petzvala z archívu Slovenskej televízie.

Tamara HRABKOVÁ – Foto: Emil SEMANCO

Mladý človek, kde vidíš svoje Slovensko o pár rokov?

Mám rád slovenčinu, mám rád Slovensko

Rád píšeš? Rád slohuješ? Rád vymýšľaš? Potom je práve pre teba určená súťaž Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko.

Katastrofálna znalostná úroveň používateľov slovenského jazyka, slabé znalosti z gramatiky aj zo štylistiky. To konštatujeme všetci. A veru často. Je preto dosť ťažko pochopiť, že médiá takmer ako po dohode obchádzajú zaujímavú aktivitu – súťaž mladých žiakov a študentov, ktorej zámerom je tiež prispieť k zmene. Že by ju vnímali ako nebezpečnú konkurenciu, ak nie až existenčné ohrozenie?

Zapojiť sa do tejto zaujímavej aktivity môžu žiaci všetkých typov a druhov základných a stredných škôl zo Slovenska, ale aj deti zahraničných Slovákov. Nie je na tom nič zložené. Stačí napísať prácu, napríklad rozprávku, príbeh, úvahu, poviedku, novelu, báseň vo veršoch, báseň bez veršov či divadelnú hru. Žáner nie je obmedzený, najmä aby to bolo autorom vytvorené a „od srdca“. Témy sú zrejmé už z titulku článku. Prečo mať rád slovenčinu, prečo mať rád Slovensko. Ako mladý človek vníma Slovensko, čo má rád, čo rád robí cez prázdniny, ako a či sa rád rozpráva so svojou starou mamou, starým otcom v ich nárečí, aké miesta na Slovensku rád objavuje, kam rád chodí. Ale aj kde vidí Slovensko o pár rokov, ako by Slovensko mohlo byť krajšie, ako by Slovensko prezentoval v zahraničí...

A čo naša reč? Čo sa nám na nej páči? Treba opísať, vyjadriť sa o svojom vzťahu k Slovensku a k slovenčine – jazyku nášmu „prekrásne ustrojenému, ľahkotvorivému, v tvorivosti rozmanitému“.

ČO INÍ NEPÍŠU

tému a v zvukach jadernému“. (Tak už slovenskej reči hovoril Ľudovít Štúr a taká naozaj slovenčina aj je.)

Súťažnú prácu treba odovzdať najneskôr do deviateho januára 2020 pani učiteľke/pánovi učiteľovi slovenčiny na svojej základnej alebo strednej škole. Učiteľia ju pošlú najneskôr do 15.

januára 2020 na adresu: Štátny pedagogický ústav, Pluhová 8, 820 00 Bratislava, heslo na obálke: PREČO MÁM RÁD SLOVENČINU, PREČO MÁM RÁD SLOVENSKO.

Je potrebné si pripraviť štyri výtlačky svojej tvorivo napísanej práce. A potom už len čakať na možný úspech. Možno vyhrať dve voľné vstupenky do rozprávkovej dediny HABAKUKY (na Donovaloch), postavenej na motívy slovenského rozprávkaru Pavla Dobšinského, predplatné časopisu Slniečko a zaujímavé knihy. Alebo dostať diplom. Práca bude uverejnená v zborníku víťazných prác a tí, ktorí v súťaži uspejú, sa stretnú aj so spisovateľmi na slávnostnom odovzdávaní cien v Nových Zámkoch v máji 2020. Všetky potrebné informácie sú dostupné na webovom sídle Ministerstva kultúry SR: www.culture.gov.sk. Medzi organizátorov súťaže patria:

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Štátny pedagogický ústav, Vydavateľstvo SPN – Mladé letá, Matica slovenská, Vydavateľstvo Matice slovenskej, Spolok slovenských spisovateľov, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

(ib)

Kiskova hra na čierneho Petra

Roman MICHELKO

Slovenská politická scéna je pred voľbami 2020 extrémne rozdrobená. V čase, keď na parlamentné lavice ašpiruje desať až dvanásť subjektov, je jasné, že značná časť z nich, takmer všetky okrem prvých štyroch, sa nad päťpercentnou hranicou pohybuje na úrovni štatistickej chyby. Aj preto sa v pravidelných intervaloch objavovali iniciatívy, ktorých cieľom bolo zostaviť veľkú až šesťčlennú koalíciu s cieľom zabrániť prepadu strán, ktorých hlasy by po voľbách mohli chýbať. Problém je v tom, že tieto snahy neboli už od začiatku myslené úprimne.

Andrej Kiska svojou iniciatívou primárne sledoval viacero cieľov. Tým prvým bolo, že sa mal ako „iniciátor spájania“ akosi prirodzene stať aj lídrom takejto koalície, ktorú mobilizačne nazval Blok zmeny. Prvotné čísla jeho projektu Za ľudí sotva oscilovali okolo päťpercentnej hranice. Neskôr po megabilbordovej kampani

začala jeho strana pozvoľna stúpať až niekde k desiatim percentám, aj to však len pre neobmedzené finančné prostriedky a, samozrejme, i pre personálne akvizície typu Veroniky Remišovej či Juraja Šeligu. Mimochodom, ani špičkový tím spindoktorov a imidžmejkerov na čele s inak schopným politickým marketérom Romanom Krpeľanom nedokáže z takého materiálu, akým je Andrej Kiska, vykreslať niečo použiteľné.

Každopádne však fenomén Kiska zlyhal takmer na celej čiare a jeho ambícia hrať prvé husle v politike viedla k výzve na práve spomínaný Blok zmeny. Ten mal podľa pôvodných plánov tvoriť: Za ľudí, PS/Spolu, SaS, OĽaNO a KDH. O tom, že je to nemožné, však vedel už len preto, že ešte pred výzvou KDH uzatvorilo kandidátku a jasne vyhlásilo, že do volieb pôjde samostatne. No a potom sa začala hrať tá ozajstná hra na

čierneho Petra. Igor Matovič vyhlásil, že za danej situácie, teda ak by Blok zmeny bol bez KDH, znamenalo by to, že väčšina by volila práve tento blok, a to by sa pravdepodobne stalo práve pre KDH osudným. Kto sleduje šarvátky medzi Alojzom Hlinom a Igorom

KOMENTÁR

Matovičom, toho musí Matovičova starostlivosť o osud KDH naozaj dojímať. Je teda jasné, že to nemohlo vyjsť.

Iniciatíva Andreja Kisku mala však ešte jeden zámer. Súčasná stará a nová koalícia má hrôzu z opakovania scenára z roka 2016. Ako vieme, vtedy celkom neočakávane vznikla koalícia medzi Smerom, Sieťou, Mostom – Híd a, čuduj sa svete, SNS. Stalo sa to okrem iného aj preto, že prvým na páske bol Smer a v tom čase si ešte Andrej Kiska nedovolil hrubo zrne pošliapavať ústavné zvyklosti. O tom,

že koalícii zostavenej Smerom ani trochu neprial, svedčí aj skutočnosť, že dal Robertovi Ficovi na zostavenie vlády rekordne krátky čas dva týždne. Pre súčasnú koalíciu je nočnou morou, že sa niečo podobné zopakuje.

Stále je pravdepodobné, že voľby vyhrá Smer a takisto je vysoko pravdepodobné, že Zuzana Čaputová bude ctiť ústavné tradície a zostavením vlády poverí víťaza volieb. No a tým prvý pokus o zostavenie vlády bude mať v rukách Smer. Ak by však Blok zmeny Smer prečísil, prvý pokus by mal práve „líder“ tohto bloku. Tým by opozičníci mohli redukovať riziko zostavenia vlády, ktorú by formoval Smer, na minimum. Skutočnou príčinou pádu tohto variantu však bola skutočnosť, že Andrej Kiska nie je reálny a, prirodzene, akceptovaný líder, ako aj stranícky egoizmus. Išlo len o to urobiť si alibi pred voličmi, že pokusy o spojenie pred voľbami boli, ale skončili sa pre egó lídrov.

Medzitým sa však uskutočnil jeden prieskum, v ktorom SaS prepadlo pod päť percent a ďalšie dve strany sa k tejto hranici priblížili veľmi tesne. Vtedy prišiel s ideou podobného bloku Richard Sulík s tým, že na jeho čele by mal byť vraj nestrannícky (ne)úspešný kandidát z prezidentských volieb Robert Mistrík. Richard Sulík by tak jednou ranou zabil viacero

múch, a ak by to vyšlo, bol by to skutočne husársky kúsok. Robert Mistrík je zakladajúci člen SaS, v podstate ich kandidát v prezidentských voľbách, a tak by sa vďaka tomu z najmenšej a fatálne ohrozenej strany stala strana, ktorá stavia lídra volebného bloku. Richard Sulík, respektíve jeho človek, by sa tak z chvosta politického pelotónu dostal na jeho čelo.

Také jednoduché to však nebolo. Tento lacný trik nemohol vyjsť, nehovoriac o tom, že Robert Mistrík je rovnako nevhodný kandidát ako Andrej Kiska. Čo sa týka jeho politických skúseností, je to dlhá séria zlyhaní. Prepadol pri voľbách do Európskeho parlamentu, potom odišiel zo strany, napriek astronomickým prostriedkom do kampane nevedel vzbudiť pozitívne emócie a po nádejnom štarte, i keď nemal konkurentov, začal rýchle strácať. Jeho vrcholným politickým či priam až štátnickým gestom sa malo stať jeho vzdanie sa kandidatúry na prospech Zuzany Čaputovej. Predstava, že tento človek s podstate nulovými politickými skúsenosťami bude skladať vládu, je jednoducho absurdná. A tak sa teda Sulíkova úvaha skončila skôr, ako by ju niekto bral vážne.

Dnes je teda jasné, že strany pôjdu do volieb samostatne, samozrejme s výnimkou koalície PS/Spolu.

Stupňujú útoky na kňazov

Eva ZELENAYOVÁ

O kňazovi Mariánovi Kuffovi sa verejnosť dozvedela najmä v súvislosti s jeho osobným nasadením proti prijatiu Istanbulskeho dohovoru. Cez iniciatívu Slovenský dohovor za rodinu prednášal o úskaliach tohto dokumentu, o jeho vplyve na rozklad rodiny, spoločnosti a dosiahol, že parlament neodporúčal vláde Slovenskej republiky pristúpiť k Istanbulskému dohovoru. Poslanci dokument neratifikovali. Ide o veľké víťazstvo veriacych na Slovensku, hoci akési spodné prúdy nabadajú ministra spravodlivosti ho podpísať.

Úspech kňaza Kuffu prihrával preferencie strane jeho brata Štefana Kuffu. Tá sa naostatok rozhodla podpísať memorandum o spoločnom postupe vo voľbách s Kotlebovou stranou ĽS NS. Okamžite sa tzv. konzervatívny

internetový denník postoj.sk pustil do kňaza Mariána Kuffu a žiadal cirkevnú hierarchiu, aby ho odstavila od kňazského povolania. Jaroslav Daniška v postoji.sk uverejnil článok, v ktorom na neho tvrdo zaútočil: „Každý, kto kedy pričuchol

POZNÁMKA

k strane KDŽP, ktorá stále za svoj názov dokáže niečo pridať, vie, že je to strana Mariána Kuffu. (...) Formálne na jej čele stál jeho brat Štefan (momentálne na odchode), ale všetko podstatné, čo sa v strane stalo, schválil alebo navrhol kňaz Kuffa.“ Otázka znie: A to je problém? Nesprávali by sa politici mravnejšie, keby poradcami ich strán boli kňazi? Lenže podľa Danišku podpísanie memoranda o spolupráci do budúcoročných parlament-

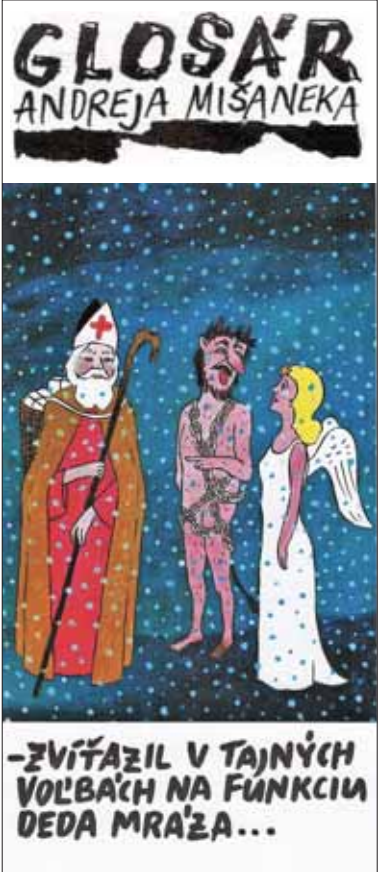
ných volieb s ďalšími piatimi stranami vrátane ĽS NS je prekročenie rubikonu Mariánom Kuffom. Ibaže Marián Kuffa sa pod memorandum nepodpísal.

Keď bývalý arcibiskup Róbert Bezák pred prezidentskými voľbami púzoval so Zuzanou Čaputovou, to nebolo za čiarou? Keď pred voľbami v roku 1994 kňaz Anton Srholec vyzýval veriacych, že ak budú voliť HZDS, SNS, RSS a ZRS, volia mravne padlých a skorumpovaných ľudí, to nebolo za čiarou? Keď Srholec slúžil omše na Úrade vlády SR počas funkcie premiérky Ivety Radičovej, to nebolo cez čiaru? Tej Ivety Radičovej, ktorá musela biskupovi Rudolfovi Balázovi vysvetľovať, ako to myslela, keď v kampani pred prezidentskými voľbami povedala, že morálka je vec dohody? Nie, vtedy to nebolo za čiarou, možno aj preto,

že postoj.sk ešte nejestvoval. Ale boli iné médiá ako Sme či Denník N, ktoré sa vždy zastávali kňazov s liberálnou orientáciou.

V roku 2015, teda pred ostatnými parlamentnými voľbami, predstavili redaktori denníka Sme, N a Týždňa nový projekt postoj.sk. Takže postoj.sk nie je nijaký konzervatívny denník, ale predĺžená ruka oligarchických denníkov Sme a N. Napokon väčšina redaktorov prišla z denníka Sme a články na tomto serveri najlepšie vystihujú charakter tohto internetového média. Kritizovať Mariána Kuffu za to, keď v kázni poukázal, že liberalizmus je plagou súčasného sveta, môže len liberál. Liberálny kňaz Srholec písal v roku 1994 o členoch HZDS ako o mravne padlých a novinár Lukáš Obšitník v obhajobe Danišku na postoji uviedol, že tí, čo zorganizovali návštevu kardinála Burkeho na trnavskej Novéne, vzhliadajú k nemu a budúcnosť katolicizmu vidia na chrbte... skorumpovaných autoritárov typu Mečiar.

Ten istý scenár protislovenských a protináboženských kruhov tu isté kruhy realizujú už tridsať rokov.

AKO BOLO, ČO BOLO

Kamarát Očo mi napísal: „Nepoznáš, prosím ťa, tú babu čo píše Oteckov? Ak áno, tak ju trochu usmerni. Začína to byť viac ako infantilné!!! No hrôza. Občas som to musel pretrpieť, ale teraz som už doslova v koncoch. To už je naozaj len pre debilov. Pozerať sa to už vôbec nedá.“

Náhodou som si na FB prečítal fejtón spisovateľa Antona Laučeka pod názvom „DEBILIZÁCIA“ NÁRODA. Dúfam, že sa neurazí, keď odcitujem jeho myšlienky a doplním ich o moje. Autor sa v úvode pýta: „Aj vy zostanete v rozpakoch a zhnusení, keď si zapnete televízor a ovalí vás presla programov chudobných hlavne duchom? Vo svojich základoch majú jedného a toho istého činiteľa, a tým je primitivizmus. Rôzne susedské, rodinné prípady, vymieňajúce sa manželky, variace mamy s varechami, retardované chudery naháňajúce sa za naku-povaním handier a všetci sú a každý deň „star“ predvádzajúci drzý, tupý, agresívnosťou okorený dialóg. Kvázi humoris-

tické programy, doplnené nahraným smiechom, vyznačujúce sa nechutnými až obscénnymi narážkami, „smiešnymi“ grimasami a gestami protagonistov, pri ktorých sa nedá smiať, len sa trápne cítiť, lebo vás ich tvorco-

Debilizácia národa II.

Peter VALO

via zrejme pokladajú za väčšieho chumaja, ako sú sami.“

Ďalej píše, že „Hornodolnú“ sériu možno pokladať aj za urážku slovenského vidieka a Smotánka je výsmechom ženám, čo ťažko pracujú za nízku mzdu. V drahom oblečení sa tu pretŕčajú plastikami dotvárané tzv. celebrity, z ktorých väčšina nikdy poriadne nepracovala a nechá sa vydržiavať od podzrivo zbohatnutých partnerov. O „reality šou“, znižujúcich IQ diváka, je škoda reči...

dobrej populárnej hudby zavýjanie, blikanie, húkanie a rapotanie. Žiaľ, väčšina občanov ponúknutý mediálny odpad neodmieta.

S osprostieváním národa sa začína od materskej škôlky. Deti sledujú rozprávky s monštrami, na akých nerozoznáte, čo to je a kde to má hlavu. Do základných škôl nanútili žiakov zo špeciálnych dufajúc, že ich približia k civilizácii. Opak je pravda. Pár exotov zdemoralizuje celú triedu. Školy od žiakov požadujú málo. Ich riaditelia sa boja, že ak by

žiak prestúpil na inú školu, tá ich by prišla o peniaze. Školy sa nehodnotia podľa vedomostí žiakov, rozhodujúce je, koľko nedoukov vydrží do konca. Dnes dostávajú slabší žiaci zo zákona úľavy, aby sa vyrovnali lepším. Tým, čo

chcú ostať negramotní, pridelia asistentov. A výsledok? Múdrejší sa prispôbia hlúpejším, aby sa po absolvovaní vysokej školy stali elitou národa. Kedysi naši trojkári excelovali na amerických gymnáziách, ale teraz, keď výberové školy sprístupnili každému, posunuli ich tak k niekdajším osobitným. Pán Lauček sa právom rozčuľuje, že žiaci pri malej násobilke používajú kalkulačku a pravopis im opravuje program v počítači. Čítanie, písanie a počítanie poznajú chabo aj maturanti,

ktorí mieriac na vysokú školu si zo základnej ani zo strednej neprinesú vedomostný základ. Vysoké školy chrlia marketingovo znejúce odbory, ktoré sú nevyužitelné v praxi.

A ešte k televízii. Nedávno zreprezovali temer polstoročný čiernobiely povstalecký seriál V tieni vlkov. Po premiére som kamarátovi režisérovi Karolovi Spišákovi vyčítal, že je to len prešpekulovaná Džejsbondovka, ktorá má ďaleko od doby, o ktorej hovorí. Odvetil: „Garan-tujem ti, že tu za pár desiatok rokov budú nakrúcať oveľa väčšie somariny a toto budú reprízovať ako veľdielo.“

Teraz vidím, že sa Karol nemýlil. Jeho seriálu totiž nikto nemohol uprieť profesionalitu, aká, až na niektoré výnimky, celkom chýba dielam dnešných tvorcov. Keď si pozriete niektoré z nich, po pozretí si niečoho zo starých sérií, ako sú Stratý a nálezy, Adam Šangala, Sváko Ragan či Sám vojak v poli, zistíte podstatný rozdiel. Za neobohého socializmu nazýval môj sused Jano televízor debilizátorom. Vyzerá to tak, že dnes to platí dvojnásobne.

SEBAOBRANA

Blíži sa obdobie balenia batožiny, strešných nosičov a – vianočných a koncoročných či novoročných lyžovačiek. Je dobré myslieť aj na poistenie. Teda zabezpečenie sa pre prípad úrazu, prípadne spôsobenia zranenia inému. Ak si poviete, že kartička, ktorá potvrdzuje, že ste zdravotne poistení, prípadne, že karta európskeho zdravotného poistenia vám stačí, potom sa môžete ľahko a rýchlo dostať do veľkých finančných a právnych problémov.

Na lyže s poistením

Verejné zdravotné poistenie totiž kryje iba náklady na ošetrovanie všetkých úrazov, ktoré sa poistencom stanú na oficiálnej zjazdovke na Slovensku. Ak by sa však úraz stal mimo vyznačenej trate, náklady na zásah horskej služby vrátane prepravy vrtulníkom bude poškodený znášať v plnom rozsahu. Preto aj v prípade lyžovačky na Slovensku je vždy rozumné uzatvoriť si poistenie do hôr, z ktorého sú hrazené náklady na zásah horskej služby, ktoré nie je hrazené z verejného zdravotného poistenia.

V prípade lyžovačky v susednom Rakúsku by ste sa mali vždy chrániť správne nastavením cestovným poistením a nespoliehať sa iba na Európsky preukaz zdravotného poistenia. Ten vás oprávňuje iba na zdravotnú starostlivosť v rozsahu štandardnom pre danú krajinu. Tak napríklad, zásah leteckej záchrannnej služby, ktorý je úplne bežný na rakúskych zjazdovkách, nie je hrazený z verejného zdravotného poistenia v Rakúsku a museli by ste ho v plnom rozsahu platiť z vlastného vrecka.

Preto je dôležité mať vždy uzatvorené cestovné poistenie, v ktorom budete mať zabezpečené nielen poistenie liečebných nákladov, ale aj poistenie zodpovednosti za škodu a v ideálnom prípade aj poistenie právnej ochrany. Z poistenia zodpovednosti za škodu uhradí poisťovňa všetky škody, ktoré poistený spôsobí tretím stranám. Napríklad v prípade zrážky s lyžiarom na rakúskom svahu môže ten od klienta vymáhať náhradu škody v desiatkach tisíc eur. Vinník kolízie totiž nehradí len prevoz do nemocnice a samotné ošetrovanie, ale aj náklady na rekonvalescenciu, náhradu príjmu, bolestné či poškodené alebo zničené lyžiarske vybavenie.

Ak však máte v rámci poistenia domácnosti zabezpečené aj poistenie zodpovednosti za škodu s územnou platnosťou minimálne v Európe, tak toto poistenie kryje aj prípadné škody spôsobené tretím stranám na lyžiarskom svahu v Rakúsku. Je to dokonca omnoho výhodnejšie. Kým spoluúčast' pri tomto poistení je zvyčajne do päťdesiat eur, spoluúčast' pri zodpovednosti za škodu v rámci cestovného poistenia môže byť napríklad až päťtisíc eur. V prípade vzniku poisťnej udalosti by poistený znášal všetky náklady do tejto čiastky sám.

Dožičíte si na svahu niečo na zahratie, pohár vína alebo niečo ostrejšie? Nerobte to. Ak pod vplyvom alkoholu spôsobíte zranenie seba alebo niekomu inému, poisťovňa vám bude krátiť poisťné plnenie. Cestovné poistenie uzatvorené na Slovensku má vo väčšine prípadov nulovú toleranciu.

Štefan ZLATOŠ

Profesor Štefan HRUŠOVSKÝ pripomína, že Bratislava nie je len pre liberálov

Vlastenectvo v hlavnom meste nie je biela vrana

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív Š. H

Ludia s rovnakými záujmami si už zvykli stretávať sa v menších komunitách a navzájom si vymieňať svoje znalosti i skúsenosti. Niektoré sa rozrástli do občianskych združení s celoslovenskou pôsobnosťou. Organizujú konferencie i návštevy miest súvisiace s ich túžbou po poznaní. Nie je to inak v občianskom združení Rastic, kde pôsobí prof. MUDr. Štefan HRUŠOVSKÝ, CSc., Dr.SVS, s ktorým sa zhovárame nielen o Rasticovi.

• Rastic je združenie, ktoré sa zaoberá najstaršou históriou Slovákov. Ako sa takému združeniu darí v našom hlavnom meste?

Hovorí sa, že v Bratislave a z Bratislavy málo počuť hlas národných, kresťanských a konzervatívnych síl. Podľa mojej mienky však v hlavnom meste pulzuje čulý národný a náboženský život a mnohí v ňom rešpektujú, vážia si a dodržiavajú tradície. V posledných rokoch stovky občianskych združení po celom Slovensku, ale osobitne v Bratislave, trpezlivo, vytrvalo a dôsledne obhajujú slovenské hodnoty bez akejkoľvek materiálnej podpory, bez akéhokoľvek spoločenského uznania. Stovky občianskych aktivistov organizujú diskusné stretnutia v kluboch, kaviarňach, ale i na námestiach, aby vyburcovali verejnú mienku ľahostajnú voči likvidačnej mašinérii zmocňujúcej sa slovenskej spoločnosti, slovenských výrobných prostriedkov, masmédií, slovenskej pôdy, vody, územia i mena!

• Čím to je, že o vás verejnosť tak málo vie?

To bratislavské skóre 10 : 0 na prospech liberálno-marxistickej, sniečkarsko-kaviarenskej ideovej komunity a v neprospech živých národných síl je skóre života. Je to mediálne skóre. Tlak globálnych finančných a ideových skupín na Bratislavu je mnohonásobne vyšší oproti zvyšku Slovenska, preto hlas živých národných síl v mediálnom priestore akoby zanikol.

• Ako sa Bratislava javí vám?

Mesto má čulý náboženský a duchovný život, ktorý sa v mediálnom priestore takisto ignoruje. Napríklad Kostol sv. Alžbety v bratislavskom Lamači je v nedeľu plný drobzigu, detí, rodičov i starých rodičov a znejú tu gitarové a klávesové náboženské skladby. Takýto obraz však nevyhovuje tvorcom súčasného mediálneho imidžu slovenskej spoločnosti – veď porovnajte s tým, čo vidno a o čom sa píše v médiách. Bratislava je síd-

Prof. MUDr. Štefan HRUŠOVSKÝ sa angažuje v občianskom združení RASTIC.

lom troch katedrál: rímskokatolíckej Katedrály sv. Martina – gotický skvost so vzácnou Donnerovou sochou sv. Martina od slovenského rodáka a krajana; druhou je gréckokatolícky katedrálny Chrám Povýšenia vznešeného a životodarného Kríža s krásnym ikonostasom a treťou je Katedrála sv. Šebastiana s nádhernou Rupnikovou veľkopoňšnou čelnou mozaikou a so štrnástimi mozaikami Krížovej cesty. Patrí Ordinariátu ozbrojených zložiek Slovenska. Okrem katolíckych katedrál sú v Bratislave evanjelické kostoly, je tu nová monumentálna pravoslávna cerkev i synagóga. Preto Bratislavu možno právom označiť ako multikulturné mesto s bohatou duchovnou tradíciou i bohatým duchovným životom. Je nepochopiteľné a neakceptovateľné, aby sa aj vo verejnoprávnom mediálnom priestore náboženský a duchovný život hlavného mesta nahrádzal slabým odvarom zábavy nezriedka podpriemernej úrovne.

• Myslíte si, že Slováci dostatočne poznajú svoje hlavné mesto? Jeho históriu?

Som presvedčený, že si nedostatočne uvedomujú, že Bratislava je sídlom dvoch hradov, ktorých stáročná

história je staršia ako celé dejiny mnohých európskych národov. V Bratislave sa vybudovali základy súčasnej slovenskej štátnosti. Bratislavský hrad bol sídlom vládcov nad krajinou najmenej pred dvetisíc rokmi a mohol byť sídlom aj prvého slovenského známeho kráľa Vania. Hrad Devín bol zasa sídlom Rastica a miestom prvej slovenskej univerzity – aj štúrovi to náležite oceňili. Bratislava je celkom logicky sídlom štátnych inštitúcií aj dnes. A nielen mesto, ale aj Bratislavský kraj sú ozdobou Slovenska. Na dvoch tisícach kilometrov štvorcových sú husté lesy i úrodné polia, päťstotisícová európska metropola i tradičný vidiek, z rovín tu vstávajú Karpaty, tečie tadiaľto veľrieka Dunaj. Sú tu fabriky, rafinéria, prístavy, vodné dielo... Obyvateľstva pribúda, Bratislavský kraj sa stáva turistickou destináciou. Význam tohto kraja svojou históriou, súčasnosťou i budúcnosťou presahuje Slovensko.

• Zamýšľate sa vo svojom združení nad tým, ako zmeniť súčasný kritický stav spoločnosti, ktorej nielenže chýba národné povedomie, úcta k vlastným dejinám, ale ktorá

Občianske združenie Rastic neraz organizuje spoločné podujatia s miestnymi odborními Matice slovenskej. Na fotografii je ich výlet na náležísko Bojná.

agentúry JANDL, ktorý sa prezentoval referátom Hudbou proti hoaxom. Zoznam prednášateľov by bol neúplný, ak by sme nespomenuli spisovateľa Michala Hvoreckého, moderátora protestných akcií Za slušné Slovensko. Zostavu školiteľov nedopĺňa akurát Karolína Farská, ktorá síce prešla školou Ondreja Schütza z SDA, ale pre svoju dievčenskú neskúsenosť a nedostatok úsmevu

redaktori istých denníkov, aktivisti istých mimovládnych organizácií aj samozvaní oficiálni udavači. Všetko, čo ruší ich kruhy, je fakenews.

Lenže pravda je často vzdialená na míle, na pravdu sa musí počkať. Zatiaľ mainstreamové médiá nehodnotia napríklad hoaxy Magdy Vášáryovej, ktorá sa často ozýva zo susedného Česka. Na otázku redaktoriek českého Deníka N, prečo je práve tradičná rodina nástrojom boja proti nezávislosti žien, odpovedala hlúpo, ako je u nej neraz zvykom: „Možno preto, že tradičná rodina neexistuje a nikdy neexistovala...“ Ani ďalšia otázka herečku nezaskočila: „Tradičná rodina je mama, otec a dve deti, nie?“ Vášáryová odpovedala: „V starom Grécku bola tradičná rodina s otrokmi a ženy, pokiaľ neboli bohyne, sa v nej nevyskytovali. Alebo kresťanské nepoškvrnené počatie, keď Mária ako panna a svätý Jozef vychovávajú dieťa Boha. Alebo je tradičná rodina tá, ktorá mala pri deťoch pestúnku?“ Nepravdy o pojme tradičná rodina a bohapusté táranie o rodinách v starom Grécku, ako aj ironické vyjadrenie o Svätej rodine museli urážať každého normálneho človeka, nielen kresťana. Lenže o podobných fakenews sa seniorom v Primaciálnom paláci neprednášalo a ani tak skoro nebude.

MEDZI NAMI

Primátor Bratislavy, ktorému mestskí poslanci odklepli plat 6048 eur, sa plesol po vačku a priamo v Primaciálnom paláci zaštilil konferenciu o mediálnej gramotnosti pre seniorov s obedom zadarmo a koncertnou lahôdkou Petra Lipu, ambasádora kampane Staroba sa nás dotýka...

Treba však veci uviesť na správnu mieru, nákladmi na konferenciu nebola zaťažaná Vallova súkromná kešeňa, ale portfólio Nadácie VÚB a vrecká daňových poplatníkov. Akcia hlavných patrónov – pána primátora hlavného mesta Nadácie SOCIA by nebola nijako nápadná, ak by sa nekonala v takom horúcom čase, akým je začiatok predvolebnej kampane a keby občerstvením a hudbou nepripomínala samotnú kampaň. Obed pre seniorov a zákusok v podobe koncertu známeho seniora džezmena to je lákadlo, ktoré si materiálne podvyživení dôchodcovia nemohli nechať ujsť.

V sprievodnom propagačnom komentári na webe sa píše: „Hoaxy a dezinformácie sa na nás valia zo všetkých strán a najmä z online prostredia. Seniori sú v tejto súvislosti veľmi zraniteľná časť populácie, pretože na jednej strane je internet a práca s počíta-

tačom pre nich nová a veľmi užitočná vec a na druhej strane tam hneď na nich číhajú rôzne nebezpečenstvá.“ Tým sme sa vlastne v predstihu dozvedeli, o čom bude reč v sídle primátora Bratislavy. Nebude sa hovoriť o nebezpečenstve chudoby či exekúciách číhajúcich na ľudí v starobe, ale o nebezpečenstve tzv. hoaxov a fakenews, ktoré ohrozujú politické názory

Pravda kdesi naboku

Ludovít ŠTEVKO

„dezorientovaných dôchodcov“. Konferencia sa sústredila na dva tematické okruhy. Blok A: Súčasná propaganda a blok B: Ako bojovať proti hoaxom a fakenews. Prednášali viacerí aktivisti a „znalci“ uvedenej problematiky. Medzi nimi Vladimír Šnidl, redaktor Denníka N, senior a aktivista Ján Benčík, lovec hoaxov s prezývkou udavač, Táňa Sedláková, organizátorka protestov Za slušné Slovensko, Ondrej Schütz zo Slovenskej debatnej asociácie (SDA) s mnohoročnými skúsenosťami v školení stredoškôľakov, Jord Nikov, Digital Creative Director

akosi nepasovala do zostavy, čo školila seniorov.

Seansa pre dôchodcov u Matúša Valla na záver predvolebnej jesene sa podľa všetkého vydarila, lebo pokračovanie bude v januári, keď už bude bližšie k parlamentným voľbám v „tejto krajine“ a keď bude ešte treba náležite poučiť nedôverčivých dôchodcov, nostalgicky spomínajúcich na staré dobré časy. A progresívne vyškoliť ústami hlásateľov jedinej pravdy. Teda, pokiaľ ide o falošné informácie, správne je len to, čo hovoria

Slovenský pohľad na svet a náš prístup k nemu je to, čo potrebujeme najväčšmi

Nevyužili sme príležitosť poučiť o nás celý svet

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Možno to bude mnohým zníť prehnane a azda aj nenáležité, ale slovenská politika, nehovoriac už o médiách, je taká pohltená predvolebnou situáciou, že sme zahodili príležitosť ukázať medzinárodnej verejnosti, ako sa môže poučiť z našich dejín, aký silný odkaz pre dnešok možno nájsť v udalostiach česko-slovenských dejín spred troch desaťročí.

Vstúpili sme nespochybniteľne do európskeho povedomia. Bolo to vidno pri voľbe novej predsedníčky Európskej komisie šesťdesiatničky Ursuly von der Leyenovej. V deň svojej voľby pripomenula, že na ten istý deň pripadá výročie historického štrajku, v ktorom „od Prahy až po Bratislavu sa ľudia spojili do krásnej mierovej vlny slobody, odvahy a jednoty“. Samozrejme, že Praha a Bratislava tu symbolizujú Čechov a Slovákov. Našinec vie, že tá vlna siahala Od Ašu až po Trebišov a Sninu. Naše udalosti sú súčasťou európskeho povedomia. Lenže protokolárne pošmajchovanie z najvyššieho európskeho úradu je málo.

Obrátene to už je, keď si položíme otázku, či pokojný ústavný vznik dvoch republík, slovenskej a českej, je pre dnešný rozvrátený vojnový svet tým, čím by mal byť. Pre celý svet by to mal byť žiarivý príklad pokojného riešenia obrovských politických, ekonomických a neriešených národných problémov. Malo by to byť témou uvedomelej štátnej politiky, prezidentským úradom počnúc a parlamentom a historickou vedou končiac. Do akého sveta by sme dnes toto ponaučenie z takto poňatých našich dejín hovorili?

■ NÁROČNÝ DNEŠOK

Slovensko sa dnes ocitlo v náročnej dobe, ktorá naň kladie osobitnú zahranično-politickú, ako aj vnútropolitickú zodpovednosť. Musí byť vnútorné stabilným štátom a prispievať aj k stabilite Európy. Tá sa dnes nachádza v stave strategického vákuu. Európa má masívne problémy so svojím americkým partnerom. Ten je kritický voči stavu, v akom sa nachádza Severoatlantická aliancia NATO. Prezident USA Alianciu jednak spochybňuje, jednak kategoricky požaduje, aby sme plnili záväzok dávať dve percentá do spoločnej obrany v rámci NATO.

Zároveň je to práve tento americký prezident, ktorý spochybňuje aj

ďalší pilier nášho dnešného sveta – a to Európsku úniu. Plne podporuje vystúpenie Británie z EÚ, teda oslabenie Európy. Kým americký prezident označuje NATO za v mnohom prekonané, francúzsky prezident sa vyjadril, že NATO je v stave klinickej smrti – doslova, že nefunguje mu mozog, preložené do slovenčiny, že nemá stratégiu, hoci ide o najväčšiu vojenskú organizáciu sveta. Pritom bilancia európskej politiky ukazuje, že v posledných piatich rokoch sme sa nedokázali vyrovnáť s narastajúcimi problémami. Kategoricky sme podporili Ukrajinu, tvrdým a jednoznačným spôsobom sme ju postavili pred voľbu, že pri novom smerovaní do Európy v nijakom prípade sa nemá obzerať na Rusko, že pozícia Ruska nemá byť ani v najmenšom zohľadňovaná. Bol to komisár Európskej komisie, zhodou okolností Slovák, ktorý je dnes v českých hospodárskych štruktúrach spolupráce s Čínou, ktorý to Kyjevu jednoznačne kategoricky, tvrdo tlmočil. Výsledok dnes vidíme – sme svedkami, ako namáhavo sa dosahuje rokovanie v rámci tzv. normandského formátu, kde Rusko musí byť prítomné. Nakoniec to bez Ruska nejde. Veď sa to prejavilo aj v prezidentských voľbách

na Ukrajinu, kde musel prísť politik, ktorý sa s Putinom zhovára. A ukrajinská verejnosť? Kým pre sedemdesiatpäť percent ľudí je na prvom mieste riešenie situácie v Donbase, iba pre šesť percent, teda na poslednom mieste, je Krym.

■ GOLANY A KRYM

Každý, nielen Rusi, si musí uvedomiť, že veci sa pred rok 2014 nevrátia. A pokiaľ ide o Krym, mali by sme sa asi vyrovnáť s tým – rovnako ako sa vyrovnal prezident USA Trump s päťdesiatvaročnou prítomnosťou izraelských vojsk na sýrskych Golanských výšinách. Tam je Izrael v rozpore s medzinárodným právom a rozhodnutiami OSN ako dôsledok vojny, kým, ako vieme, na Kryme nielenže nepadol jediný výstrel, ale sa aj konalo referendum ruskej drvinej väčšiny obyvateľstva.

Pre nás je dnes kľúčová otázka, a to treba pochopiť, akú sme mali pred piatimi rokmi stratégiu? Ako strategicky sme rozhodli v prípade Ukrajiny na pôde Európskej únie, ako sme usmerňovali, kontrolovali, schvaľovali postup komisára pre rozšírenie pri rokovaniach s Ukrajinou? Okrem výrazného českého disidenta a potom ministra zahraničných vecí,

ako aj obrany nikto kriticky nepoukázal na to, že tak ako sa rokovalo s Ukrajinou bez existencie plánu B, sa v medzinárodnej politike nepostupuje, na také ďalekosiahle rokovania sa tak nechodí. A to je dnes kľúčové – akú máme stratégiu? Veď nijakú sme nemali v prípade masovej vlny migrácie v roku 2015, hneď vzápätí po kyjevskom Majdane 2014 a následne nás privalilo britské referendum o vystúpení z Európskej únie, čo sa ťahá už tretí rok a s napätím čakáme, ako dopadnú vynútené britské voľby 12. decembra 2019.

■ VLEČÚCE SA KRÍZY

A to nechávame bokom fakt, že bez premysleného postupu nás zaskočila grécka kríza, s ktorou sa doteraz obyvateľstvo nevyrovnalo, a zároveň dodnes doznievajúca finančná kríza. Vývoj na Blízkom východe a prudký nárast politického a vojenského sebadomia Turecka priamo zasahuje do politiky EÚ, ako aj NATO. Na nič z toho sme strategicky neboli pripravení. Dá sa to usúdiť z toho, že doteraz na to hľadáme odpovede. A v celej tejto situácii sme sa európskymi sankciami a zmenou politiky NATO rozhodli pristupovať k Rusku ako ku strategickému protivníkovi či systémovému protivníkovi, aj keď z celej situácie je skôr zrejmé, že Ruská federácia je pre našu politiku ako súčasť politiky EÚ a NATO skôr strategickým problémom, s ktorým sa nevieme vyrovnáť, ba dokonca tvrdíme alebo sa tak správame, akoby už bola našim strategickým nepriateľom.

A to všetko vo svete, kde narastá váha potreby medzinárodnej spolupráce vo všetkých oblastiach. Dvaja slovenskí autori – prof. Svetozár Krno a znalec čínskej politiky Leopold Moravčík, vydali knihy, v ktorých sa slovenskými očami môžeme pozrieť na ČLR, štát, ktorý dnes mení prakticky všetko vo svete. Slovenský pohľad je totiž to, čo potrebujeme najväčšmi.

Poľnohospodárstvo za posledných tridsať rokov stratilo svoje dominantné postavenie

Roľníci tiež formovali slovenskú ponovembrovú spoločnosť

Pavel DELINGA – Foto: Štefan KAČENA

V tomto roku si pripomíname okrúhle tridsiate výročie nežnej revolúcie, ktorú v novembri 1989 spolu s občanmi vtedajšej Československej socialistickej republiky s veľkými očakávaniami pozorne sledovala aj zahraničná verejnosť. Počas tridsiatich rokov sa o tomto historickom zlome popísalo veľa hodnotení. Napriek tomu sa akosi obchádza významný podiel slovenských poľnohospodárov, ktorí formovali slovenskú ponovembrovú politickú scénu.

Veľmi dobre si pamätám, že už počas novembrových udalostí si nejeďden predseda JRD veľmi dobre uvedomoval, že poľnohospodársky sektor sa v novom ekonomickom i politickom prostredí dostane do úplne iného sveta aj svetla. A naozaj. Takmer vôbec sa nehovorí o udalostiach, v ktorých v minulých rokoch figurovali aktívni poľnohospodári.

Nemám úmysle robiť rozbor vtedajšieho a súčasného stavu a nemám ani potrebu porovnávať zásobovanie a trh vtedy a teraz. Chcem však poukázať na odvetvie poľnohospodárstva a na ľudí, ktorí v ňom pôsobili. Nebolo nám jedno, ako sa napokon udalosti v tomto odvetví celospoločensky vyvíjali. Nebolo nám jedno, keď sa takéto vitálne dôležité odvetvie v ďalšom období ocitalo na chvoste a potrebovali sme poukázať na chyby, ktoré sa stali, ale najmä ako vidíme jeho ďalšie smerovanie a vývoj. To bol náš cieľ. Preto už prvého decembra 1989 vznikla v Prahe na XI. zjazde

Takto sa kedysi a aj krátko po Novembri prezentoval agrozozort na nitrianskom Agrokomplexe.

JRD Československá strana poľnohospodárska. V nej som bol nielen predsedom prípravného výboru, neskôr podpredsedom a predsedom pre Slovensko, ale aj iniciátorom, aby z nej vtedajší slovenskí agrárni politici v septembri 1990 vystúpili. Vo veľmi krátkom čase sme založili 20. októbra 1990 Roľnícku stranu Slovenska (RSS). Viedol som ju ako pred-

seda takmer osem rokov až do nie celkom dobrého zlúčenia (z dnešného pohľadu) s vtedajším HZDS. RSS mala veľmi dôležitý cieľ – chrániť vytvorené poľnohospodárske celky a kde o tom rozhodli ľudia podporovať novo vytvárajúci sa súkromný poľnohospodársky sektor. Vieme, ako toto hnutie v realite dopadlo. A viem aj prečo. V tom čase sme kolektívne

zvolili spomenutý postup. Rozhodujúce však bolo, že sme podobne ako v roku 1990 aj po roku 1998 chceli výrazne ovplyvňovať agrárnu politiku. Chceli sme byť nielen účastníkmi vlády, ale chceli sme aj naďalej bojovať v tvrdej spoločnej agrárnej konkurencii, ktorá sa v rámci Európskeho spoločenstva vytvárala. Nedokázali sme to, pretože poľnohospodári a slovenskí vidiek neboli jednotní. Členovia poľnohospodárskeho hnutia pôsobili vo viacerých navzájom konkurenčných politických stranách, medzi ktoré patrili LS-HZDS, KDH, v neskoršom období SDKÚ-DS, SDL, potom Smer-SD a pod. Mnohí nepodporovali svoje hnutie oduševnene, a tak iná šanca ako sa zlučovať so silnejším partnerom nebola. S touto politickou aj slovenskou celospoločenskou realitou je potrebné stále rátať. Musia ju zohľadňovať najmä tí, čo chcú do budúcnosti poľnohospodársky priestor ovplyvňovať alebo inak politicky v ňom pôsobiť. Želám im v tom veľa úspechov.

NA OKRAJ

Aj tak možno nazvať celosvetovo výnimočné, vzácne a z ekologického pohľadu nesmierne dôležité územie lužných lesov pozdĺž slovenskej časti európskeho veľtoku – Dunaja. V týchto dňoch toto územie dostalo obrovskú šancu na oživenie svojich rýk iba prežívajúcich ekosystémov. Slovenská Amazónia oživa aj vďaka vodohospodárskym opatreniam. Obnova Kľúčovského ramena na Dunaji je súčasťou projektu LIFE Ochrana brehule hneď, rybárka riečného a včelárka zlatého v dunajsko-moravskom regióne, ktorý je financovaný zo zdrojov EK, ako aj z rezortu životného prostredia.

Slovenská Amazónia

Územie pozdĺž Dunaja od Bratislavy po Kľížsku Nemú v minulosti tvorila spleť riečnych ramien, močiarov, mokradí a ostrovov s bujnými lesmi. Aj preto toto rozsiahle a divoké územie nazývali slovenskou Amazóniou. Vodohospodárom a ochranárom sa podarilo dokončiť unikátnu vodohospodársku revitalizačnú aktivitu, ktorá bude mať priaznivý vplyv na prírodu Podunajska. Ukončené práce na obnove dunajského ramena si dnes pozrel priamo na mieste podpredseda vlády a minister životného prostredia László Sólymos. „Všetci si uvedomujeme, že zmena klímy sa nedá zastaviť. Je dobré, že aj týmto konkrétnym projektom môžeme zmierniť dôsledky klimatickej zmeny, pretože vďaka spriechopeniu ramena obnovujeme pôvodnú faunu a flóru tohto dôležitého regiónu a pomáhame zlepšovať miestnu klímu,“ povedal podpredseda vlády a minister životného prostredia László Sólymos.

Na prepojení Kľúčovského ramena s hlavným tokom Dunaja sa podieľali vodohospodári zo štátneho podniku Vodohospodárska výstavba, ktorý je rezortnou organizáciou Ministerstva životného prostredia SR, spoločne s ochranármi z Bratislavského regionálneho ochranárskeho združenia. Predseda Bratislavského regionálneho ochranárskeho združenia Tomáš Kušík zdôraznil dôležitosť dynamiky toku, ktorá sa do ramena vrátila a ktorá vo väčšine dunajských ramien chýba. „Prúdica voda plná kyslíka je presne to, čo vnútrozemská delta potrebuje. Ak dokážeme obnoviť tento jednoduchý proces, všetko ostatné už zvládne Dunaj a jeho okolitá príroda sama. Možno už túto jar budeme mať možnosť pozorovať tvorbu riečnej krajiny v priamom prenose rovnako ako prirodzenú obnovu brehových porastov, kolmých riečnych brehov, prípadne štrkových lavíc v tečúcom Kľúčovskom ramene.“

Vodohospodárska výstavba, štátny podnik, zabezpečila najskôr prečistenie, odstránenie nánosov a následne obnovu zasypaného vtoku do ramena, vďaka čomu sa do 2450 metrov dlhého Kľúčovského ramena vrátila prúdica voda. Postupne sa tu obnoví pôvodná fauna a flóra, zlepšia sa podmienky na hniezdenie a život chránených druhov vtákov – najmä brehule hneď, rybárka riečného a včelárka zlatého. Úsek Dunaja medzi obcami Sap, Medvedov a Kľúčovec býval mimoriadne dynamický. Po úpravách na Dunaji, keď bol vytvorený napriamený hlavný tok, zostali ramenné sústavy v oblasti Medvedova a Kľúčovca oddelené od seba a čiastočne aj od nového hlavného koryta.

Štefan ZLATOŠ

FINANČNÝ SERVIS

Od prvého januára 2015 platí v SR ústavný zákon o rozpočtovej zodpovednosti. Jeho cieľom je dlhodobou udržať hospodárenie s verejnými financiami pod hranicou šesťdesiatich percent k HDP. V prípade prekročenia hranice päťdesiatich percent je minister financií povinný parlamentu vysvetliť nárast dlhu a navrhnúť aj riešenie na jeho zníženie; v prípade prekročenia päťdesiatich percent sa tri percentá výdavkov musia viazať, ak sa dosiahne hranica päťdesiatich siedmich percent, vláda má povinnosť pripraviť vyrovnaný štátny rozpočet a pri prekročení šesťdesiatich percent musí požiadať parlament o vyslovenie dôvery.

Dlhová brzda

Ústavný zákon pamätá aj na výnimky, keď sa spomínané sankcie neuplatňujú, a to v čase silnej recesie globálnej ekonomiky hospodárstvo pri zachraňovaní bánk či odstraňovaní dôsledkov živelných katastrof. Slovenská ekonomika nemá nijaký problém s dodržiavaním tohto ústavného zákona, keďže rozpočtový deficit sa v súčasnosti pohybuje na úrovni štyridsiatich deviatich percent k HDP.

Podstatou terajších politických prekážok medzi vládou koalíciou a opozíciou je realnosť deficitu verejných financií k HDP pod 0,5 percenta. Ak v budúcom roku nebude rast HDP nad tri percentá, pri očakávanom poklese výberu daní najmä od právnických osôb treba počítať aj s vyššími výdavkami na už schválené sociálne balíčky. Keďže vláda hovorí o deficite verejných financií v roku 2020 pod 0,5 percenta, o deficite verejného dlhu pod štyridsiatimi siedmimi percentami, zamestnávateľia s návrhom štátneho rozpočtu prvýkrát vyslovili nesúhlas. V tejto súvislosti však treba povedať, že prípadné opatrenia vlády na pokles rozpočtového deficitu sa budú týkať len čistého verejného dlhu, a nie hrubého verejného dlhu, kam okrem štátneho rozpočtu patria aj ostatné rozpočty verejných financií, akými sú rozpočet Sociálnej poisťovne, Všeobecnej zdravotnej poisťovne, rozpočty obcí a miest a pod. Preto vláda navrhuje zmenu ústavného zákona a sankčné pásma navrhuje počítať nie z hrubého verejného dlhu, ale z čistého verejného dlhu k HDP, s čím ekonomickí analytici nesúhlasia, vraj pre porušenie už dohodnutých európskych pravidiel. Ani jedna členská krajina eurozóny však doteraz nebola postihnutá za to, že neplní spomínané pravidlá, pritom niektoré aj zo zakladajúcich ich neplnia dodnes, dokonca bez zníženia ratingového hodnotenia. Niektoré námietky opozície môžu byť oprávnené, najmä tá, že vláda má dodržiavať rozpočtové ciele a potom bude v štáte dosť peňazí aj tam, kde je ich dnes málo. Ale rovnako obстоjí aj argument, prečo si teraz peniaze od zahraničných investorov nepožičať za nízky či dokonca záporný úrok, ak by sa z nich financovali najmä investičné projekty, ktoré budú podporovať rast HDP. Navyše v prípade spomínaných úrokov by sme zahraničným investorom vracali menej peňazí, ako sme si od nich požičali, čo by výrazným spôsobom znižovalo oba rozpočtové deficity.

Róbert HÖLCZ

Jeden z najúspešnejších hádzanárskych expertov Tomáš KUŤKA jubuluje

Také športové výsledky v hádzanej dosiahol málokto

Peter VALO – Foto: archív T. K.

So slovenskou ženskou reprezentáciou, ako aj s viacerými klubmi doma i v zahraničí dosiahol viaceré úspechy. Zo žijúcich hádzanárskych trénerov sa s takými výsledkami môže pochváliť len málokto. Svoj veľký vzťah k národu a vlasti prejavil aj v bohatej novinárskej činnosti. Jeho manželka Jana bola vicemajsterkou sveta a hádzanú hrali aj obe dcéry. Marcela Martanovičová bola slovenskou reprezentantkou a trojnásobnou majsterkou Slovenska a Petra Ázakis, moderátorka a športová komentátorka, tiež hrala najvyššiu súťaž za bratislavský Štart i Topoľníky. Syn Tomáš Kuťka, stredoškolský profesor telocviku, bol juniorský majster sveta v akrobatickom rokenrole. Je dedom piatich vnukov a medzi jeho koníčky patrí spev a varenie.

• Začínali ste s trénerstvom za minulého režimu. Čo sa zmenilo po jeho páde a nástupe demokracie?

Tu by som použil môj najobľúbenejší citát Jana Wericha: „Usinám s pocitom, že svet se řítí do prdele. Když se ráno probudím, ten pocit je tady pořád. Asi holt, neumím spát.“ Všetko je podriadené kultu zlatého tela. Všetko je len o peniazoch. Zaujímavé je len to, čo sa dá predat. Výsledkom je, že za týchto okolností kultúra aj šport už rezignovali na svoje pôvodné poslanie – človeka kultivovať a zušľachťovať. Tak ako počas každej éry aj dnes majú žatvu „konjunkturalisti“. To sú vždy tí, ktorí podľa potreby obracajú kabáty a najviac škodia Slovákom. Keď to bolo „in“, boli ľudskými, potom komunistami, neskôr demokratmi a teraz sa hrnú do radov „neomarxistických“ liberálov. Sú to vždy tí istí bezcharakterní smradi bez štipky dobrých mravov. Práve z ich radov pochádzajú tí najväčší kariéristi, udavači, zradcovia národa a zapredanci, za judášsky groš vďačne slúžiaci cudzím záujmom a cynicky škodiaci slovenskému národu.

• Byť hore za každého režimu je v niektorých rodinách doslova tradícia. Po zmene sa najčastejšie citovali slová pravda, láska, demokracia a najmä sloboda slova. Ako to vnímate v súčasnosti?

Keď si dnes vezmete do ruky „mienkotvorné“ mainstreamové deníky, akoby ste cestovali v čase. Akoby ste čítali také Rudé právo niekedy v päťdesiatom trefom. Ten istý nenávisťný slovník, tá istá demagogia, to isté vyplachovanie mozgov, lenže tentoraz opačným smerom. O akej slobode tu hovoríme, keď ľudia s názorom, ktorý sa prieči tomu jednému správne, a „oficiálnemu“, tvrdo ostrakizujeme a nezriedka im robíme neskutočné problémy v zamestnaní či dokonca v súkromnom živote? Je úsmevné, keď sa svätuškárski politici, ktorí hlasovali proti vzniku samostatnej Slovenskej republiky, chcú stať prezidentmi nášho štátu. A najnovšie sa títo farizeji spájajú s liberálnou klikou, ktorá chce zo Slovenska urobiť americkú kolóniu.

• Genocída kolektívneho športu...

Je priam šokujúce, že tridsať rokov po zmene spoločenských pomerov ešte stále nemáme vyhovujúce legislatívne ukotvenie pomerov okolo nášho športu. Je chvályhodné, že zákon o športe má ambíciu dať veci do poriadku, ale plejáda amatérov z radov politických nominantov ponúkla v pôvodnej verzii namiesto komplexne pripraveného zákona len legislatívny paškvil, ktorý sa „za pochodu“ upravuje a dopĺňa. Výsledkom je, že na Slovensku zaniká jeden športový klub za druhým a športovci si chodia mimo sezóny privyrábať na stavbách, aby vôbec mohli užiť svoje rodiny. Za takýchto okolností môžeme len snívať o úspechoch kolektívnych športov. Nehovoriac už o sponzoringu – tento v hladových dolinách krajiny montážnych hál, z ktorých zisky putujú do zahraničia, prakticky neexistuje...

• Kde vidíte najväčšie rozdiely v športovej príprave?

Testy pohybovej pripravenosti potvrdzujú, že deti boli pred štyridsiatimi rokmi na tom pohybovo oveľa lepšie ako súčasná mládež. Raz

som na otázku jedného mladého, že keby sme my mali kedysi počítače, tablety či mobily, či by sme tiež do nich nečumeli, odpovedal: určite by sme do nich čumeli, ale naši rodičia

Na klubovej úrovni slovenskej hádzanej získal tri tituly majstra republiky, sedemkrát bol vicemajstrom a štyrikrát bol bronzový a úspešne viedol viacero družstiev v medzinárodných ligových súťažiach.

by nám nedovolili ani zďaleka do nich cvievať tak dlho. Pomáhať pri domácich prácach by sme museli rovnako ako predtým! Dnes, keď dieťaťu dáte po zadku, pomaly vám ho zoberie sociálka, a o „moderných“ trendoch genderu a LGBTI ani nehovorím. Rôzne prečudesné mimovládky navštevujú školy a agitujú. Vraj už sedemročné deti si slobodne môžu vybrať pohľadávie, nabíjajú im do hláv kecy o tom, že nie matka a otec, ale rodič jedna a rodič dve, a podobné somariny, len zasievajú zmätok v detskej duši. Virtuálna realita umožňuje kliknutím myšou vyhrať každý súboj, tak načo cvičiť a trápiť telo.

• Chcete povedať, že mládež stratila záujem o šport? Žeby športové vzory nahradili plytké televízne celebrity a tréning popijanie a poskakovanie na pohodách?

Pri náboře najmenších sme ešte úspešní, ale v dorasteneckom veku už je obrovská fluktuácia. Dnešní mladí už dobrovoľne nechcú podstupovať tvrdý tréning. Pre trénera je frustrujúce, keď na tréningu vidí troch-štyroch hráčov. A prvá dorastenecká liga už nie je masový šport. Je to už výkonnostný šport, ktorý má pripravovať budúcich reprezentantov alebo olympionikov! Ale bez nárokov na výkon a najmä bez konkurenčného prostredia to nikdy nepôjde.

• Aké boli vaše športové vzory?

Atlét svetového formátu Emil Zátopek a v rodnej Nitre diskár Laco Petrovič a futbalisti Pucher s Hrnčárom. Na škole sme tí istí chodili reprezentovať takmer vo všetkom. Vtedy bola väčšia všestrannosť. To, že som podchvilou robil iný šport, mi zabránilo v niektorom sa vypracovať na absolútnu špičku, ale na druhej strane som to veľmi ocenil, keď som začal robiť trénera. Skutočnosť, že som na sebe zažil veľké množstvo najrôznejšieho zaťaženia, mi ako trénerovi veľmi pomohlo. Množstvo rôznych cvičení som sám vymyslel, lebo som presne vedel, ako budú pôsobiť na telo a v kontexte aj mentálne.

• Prečo od nás odchádzajú najväčšie talenty?

Najväčšie talenty určite neodchádzajú do zahraničia za lepšími trénermi, ale najmä za konkurenčným prostredím a podmienkami. Tie sú

u nás hrozné. Počnúc infraštruktúrou, keď tempo likvidovania športových objektov je oveľa vyššie ako budovanie nových, a končiac legislatívou, ktorá ani tridsať rokov po zmene spo-

ločenských pomerov nezodpovedá požiadavkám doby.

• To platí aj o reprezentácii?

Je paradoxné, že kým kluby živoria, podmienky na prípravu reprezentácie sa výrazne zlepšili. Keď som viedol slovenskú reprezentáciu žien, nemali sme za celý rok toľko prípravných zrazov, ako majú teraz za štvrtý rok kadetky! Problém je ten, že medzitým sa špička kvalitných hráčok zúžila a takmer niet z čoho vyberať. Ja však zdieľam názor môjho neobehého učiteľa Jána Kecskeméthyho, že nikdy nie sme na tom tak zle, aby sme nedali dohromady pätnásť kvalitných hráčok. Treba však s nimi vedieť robiť!

• V reprezentácii a nielen v nej zohráva určitú úlohu historické povedomie. Ak ho porovnáme so susednými štátmi, výsledok bude veľmi biedny. Kde vidíte problém?

Každý môže byť vlastenec – Američan, Francúz, Maďar aj Nemec. Len Slovák, keď sa zachová ako skutočný vlastenec, hneď ho onálepkujú. V tom lepšom prípade je nacionalista, v tom horšom je xenofób, rasista alebo dokonca fašista. V takejto atmosfére je potom ťažké pestovať národnú hrdosť u ľudí, ktorí reprezentujú Slovensko. Športové kolbišťa sú azda jediným miestom, kde sa ešte hrdosť na svoj národ toleruje, a ľudia to vedia. Preto tak túžia po úspechoch kolektívnych športov, ktorých je však, žiaľ, stále menej. Mohli by sme si vziať príklad od Čechov, ktorí vždy vedia urobiť skvelú partiu, reprezentatívny dres si vedia väziť a vedia ho aj patrične prepotiť. Navzdory „moderným“ výchovným metódam, zdôrazňujúcim individualitu a ľudské ego.

• Ako vnímate svoj vek a sedemdesiatku?

Podľa istého klasika je sedemdesiatka psychologickou hranicou staroby. Keď máte sedemdesiat, už sa môžete zadarmo viezť mestskou dopravou, keď teda máte sedemdesiat, už nejaký ten „zádrh“ v erekcii vôbec nie je vnímaný ako nejaká hanba a napokon, keď dovŕšite sedemdesiatku a náhodou zomriete, už si nikto netrúfne povedať, že ste zomreli predčasne. Človek už necíti potrebu byť všade a najradšej chodí tam, kde sa cíti (spravidla medzi podobne zmýšľajúcimi ľuďmi) dobre.

• Kde sa cítite najlepšie vy?

Pre mňa to bývajú pravidelné stretnutia s kamarátmi na „sympóziách“ u Zlatého jeleňa alebo milé laudácie Cisárskej akadémie Marka Aurélia na Psiaroch, kde doteraz rektor na večné veky vekov cisár Marcus Aurelius v podaní herca Olda Hlaváčka udelil tituly hodnotným osobnostiam, ako sú historik profesor Matúš Kučera, traumatológ primár Milan Očenáš, chirurgovia profesor Svätžár Haruštiak a primár František Hampl, olympijskí víťazi Nastasia Kuzminová a Matej Tóth, úspešní futbaloví reprezentanti Jozef Štibrány a Titus Buberník, skvelý vinár a vinohradník Karol Braniš a ďalší zaujímaví ľudia. Aj tu sa v skvelej a najmä prajnej atmosfére môže človek v čase odcudzenia a agresívneho „slušného“ Slovenska ešte slobodne nadýchať človečiny.

ŽIVOT UPÍSANÝ ŠPORTU

PaedDr. Tomáš KUŤKA, narodený 21. decembra 1949 v Nitre. Aktivne sa venoval hádzanej, futbalu, boxu, vodnému pólu a ľahkej atletike. Vyštudoval FTVŠ UK v Bratislave i Pedagogickú fakultu v Nitre. Ako tréner viedol čs. ženskú reprezentáciu, s ktorou postúpil na MS 1992 v Nórsku, čs. juniorskú reprezentáciu, s ktorou postúpil na MS 1987 v Dánsku a českú juniorskú reprezentáciu, s ktorou postúpil na ME 1998 na Slovensku. S akademickou reprezentáciou Slovenska získal bronzové medaily na MS v roku 2000 vo Francúzsku. So slovenskou ženskou reprezentáciou trikrát vyhral prestížny turnaj v Chebe a trikrát aj tradičný turnaj Slovakia cup. Rôzne reprezentačné výbery viedol dovedna sedemdesať rokov.

Na klubovej úrovni získal tri tituly majstra republiky, sedemkrát bol vicemajstrom a štyrikrát bol bronzový. Viedol poľského majstra Montex Lublin v hlavnej súťaži Ligy majstrov (2004), so Štartom VD Bratislava hral vo finále Pohára EHF (1987) a ako prvý Slovák v nemeckej hádzanárskej bundeslige v histórii trénoval tri ženské družstvá. Borussia Dortmund viedol vo Final Four Nemeckého pohára (2000). Je dosiaľ jediný tréner, ktorý tituly majstra, vicemajstra a víťaza národného Pohára získal v Československu a potom aj v samostatnej Českej republike a rovnako aj v samostatnej Slovenskej republike. Je svojráznym rekordérom najstaršieho ženského hádzanárskeho turnaja v ČR, Pohára míru v Olomouci, ktorý vyhral dovedna šesťkrát so šiestimi rôznymi družstvami. Trénoval v SR, ČR, Rakúsku, Poľsku a Nemecku. V družstvách, ktoré viedol, hrali aj majsterky sveta, vicemajsterky sveta i olympijskí víťazka. Koučoval hráčky zo Slovenska, z Česka, Poľska, Rakúska, Maďarska, Nemecka, Ruska, Ukrajiny, Macedónska, zo Srbska, z Chorvátska, zo Slovinska, z Čiernej Hory, Litvy, Holandska, zo Španielska, z Francúzska, zo Švajčiarska, z Dánska, Islandu, Rumunska i Kórey.

Prednášal na medzinárodných trénerských seminároch v zahraničí – Montreale, Saarbrückene a v Oldenburgu, s hráčkami Borussia Dortmund robil odborné výstupy pre poslucháčov štúdia športu a telesnej kultúry Univerzity v Bochume a s hráčkami bratislavského Štartu tréningové ukážky pre poslucháčov seminára trénerov v Tokiu. Je spoluautorom niekoľkých odborných publikácií.

Pred pätnástimi rokmi sa našimi Vysokými Tatrami prehnala zničujúca víchrica storočia (3)

Nešťastie nechodí samo – za vetrom lykožrút

Ján ČOMAJ – Snímky: Emil SEMANCO

Riaditeľ Štátnych lesov Tatranského národného parku Ing. Liška nás informuje, že podľa družicovej snímky NASA víchor zasiahol dvanásťtisíc hektárov lesa, povahil takmer tri milióny kubíkov dreva, čo je asi päť miliónov stromov. Toľko, čo je Slovákov. Iba jeden strom zabíja. Tu by sme mohli náš príbeh skončiť. Lenže on je nielen o smrti, ale predovšetkým o živote. Preto mi dovoľte pokračovať. O ľudoch a stromoch. Lebo aj stromy majú svoj život.

V sobotu o siedmej ráno sa zišiel v Poprade krízový štáb. Pred ôsmou štartoval vrtuľník. Mal zistiť, kde sú zakliesnené autá a autobusy. A či sú tatranské cesty a cestičky priechodné. Po obhliadke vydali zákaz vstupu na všetky značkové chodníky – všetky sú zavalené. Prioritné úlohy: zásobovať ľudí odrezaných od sveta, vyslobodiť zatrasené vozidlá, spojazdniť cesty a električkovú trať.

■ VOLANIA O POMOC

Vrtuľník sa dostal k žene, ktorá zostala v aute medzi Štôlou a Vyšnými Hágmami. Podchladenú ju previezli do nemocnice. Hneď potom rozviezol jedlo, čaj a deky ľuďom zo šiestich autobusov, zarúbaných na tatranských cestách. Z hájovne Tri studničky telefonujú lesníci, že sa nedostanú ani do Pribyliny, ani na Štrbské Pleso, prosia o potraviny. Vrtuľník vezie zásoby – chlieb, konzervy, slaninu, vodu a čaj. Z horárne v Kežmarských Žľaboch volá dvadsaťštyriročná mamička s dvoma synmi – jeden má tri roky, druhý dva týždne. Ide po

EKOLOGIA

nich vrtuľník. Vo väčšine volajú ženy, privalené vo svojich domoch. Muži boli v práci alebo na ceste z nej. Prichádza správa, že je nezvestný lesný robotník, ktorý bez pomoci zostal v hájovni nad Podbanským. Horská záchranná služba sa v nedeľu ráno chcela k nemu dostať od Važeckých lúk terénnym vozidlom, márne, napadlo tridsať centimetrov čerstvého snehu, lesné cesty boli neprejazdné. Vrtuľník pristáva teda na Važeckých lúkach, berie na palubu dvoch záchrannárov a smeruje k hájovni. O chvíľu zbadali dym z komína a pár koní na zasneženej lúke. Furman Miro Grešák z Kýčera je živý a zdravý, odmieta však transport, nemôže predsa opustiť koníky. Nech mu zhodia poživeň a vodu, zatiaľ si ju berie pre seba i koníky z potoka. Astmatikovi na Troch studničkách zhodili lieky. V horskej chate na Pavlovej popadané stromy a sneh odrezali od sveta dvoch bezdomovcov. Aj im chlapci z horskej služby spustili jedlo a vodu. Dvaja Poliaci sa pustili z Hrebienka do Smokovca napriek varovaniu. Medzi popadanými stromami sa zamotali – ani hore, ani dolu. Záchrannári ich našli po hodine hľadania a po ďalších dvoch hodinách vysekali z bludiska. Pani Pacigová býva v Starom Smokovci na vrchnej ceste, čo vedie od Grandu popri policajtoch k Jakubkovej lúke. Dom bol okružený stromami. Popadali na seba. Ako fantasmagorické indiánske tí-pí. Vdova nevedela, čo si počne. Ani dverami, ani oknom sa vyliezť nedalo. Nechcela telefonovať na horskú službu ani hasičom, majú teraz vážnejšiu robotu. Zavolala teda mobilom bratranca na Liptove. Vystrašil sa a začal organizovať pomoc. Popoludní dobehli hore ôsmi s husquarami, so sekerami a s topormi... Veľmi sa ospravedlňovali, že nemohli skôr, ale ich autá hasiči zastavili na ceste z Popradu, tam museli vozy odstaviť a ďalej šliapať peši. Dali sa do roboty. Vyslobodili dom v utorok. Dreva má pani na tri roky.

■ PRVÉ DNI

Podarilo sa uvoľniť cestu v polovičnom profile z Tatranskej Štrby na Štrbské Pleso. Kto ju videl v sobotu, nechcel veriť. Večer sa vozidlá záchrannárov, sanitky a ťažké mechanizmy mohli pohybovať na celej Ceste slobody. V pondelok uvoľnili jeden pruh cesty od diaľnice cez Podbanské na Štrbské Pleso. V utorok, nepovedali by ste, aký je to krásny pohľad, sa pohla prvá električka. Organizujú sa veľké skupiny piliarov.

Prví sú z Vojenských lesov. Za nimi dobre vybavené oddiely hasičov zo Žiliny a z Malaciek, z okolia Tatier sú nasadení už od piatka noci. Inštitút Krista Veľkého zo Žakaroviec poskytuje dvanásť mužov, z toho dvoch s mašinami a nákladným autom. Kežmarok posielala skúseného drevorubača s vysokozdvížnou plošinou a pomoc-

Víchor prakticky zbavila Tatry stromov, ale významne pomohla mnohým špekulantom s drevom.

níkmi. Prichádza tridsať dobrovoľníkov zo Štrby, partia piliarov z Liptovskej Tepličky, hasiči z Humenného, Košíc, Prešova, Vranova, zo Svidníka...

■ CINTORÍN V SMOKOVCI

Ešte na jeseň som sa bol prejsť cintorínom v Novom Smokovci. Najkrajším slovenským cintorínom. Žulové balvany, opracované i surové, stáli nad hrobmi v pološere, ktoré vytvorili koruny stromov. Povedal by som, že skôr to boli hroby v tatranskom lese ako stromy na cintoríne. Pristavoval som sa pri priateľoch a známych, aj pri tých, s ktorými som nemal šťastie sa stretnúť. Arno Puškáš, s tým som bol niekoľkokrát v kaviarni smokoveckého Grandu, raz sme do noci debatovali v jeho ateliéri Pod lesom, starý kocúr mi priadol v lone... A Milan Kriššák, ten z vrtuľníka, čo vybuchol na hornom konci Mlynickej doliny... Hroby zvalané, náhrobky zničené, žulové balvany prevrátené, tabule popraskané... Drevorubači z Nového Targu oslobodzujú márnice, postavenú v goralskom štýle. Leží alebo visí na nej vari dvadsať stromov.

„Ešte nepoškodili ani šindeľ, tak citlivo odťahujú z márnice strom za stromom,“ kričí mi do ucha Jozef Polaščík zo smokoveckých Verejnoprospešných služieb, keď ďalší porezaný strom snímajú zo strechy krásnej drevenice.

V sobotu večer vykradli v Tatranskej Lomnici dve predajne. Na druhý deň zátah zopakovali. Prestrihli aj policajné pásky na dverách... V utorok ráno vykradli poštu a pobočku Poštovej banky v Poprade. Neďaleko stálo policajné auto s kľúčikom v zapalovaní. Ušli na ňom. V piatok polícia preverila šesťdesiat nákladných áut, ktoré s príviesmi, návesmi i bez nich odvážali z Vysokých Tatier kmene. Polovici šoférov chýbali akékoľvek doklady o pôvode dreva. Na ďalší utorok urobila polícia raziu znova. Preverila dvadsať vozidiel s drevom. Sedem z nich nemalo nijaký doklad.

Týždeň po víchrici, v sobotu ráno, sa pristavil pri stánku pod hotelom FIS na Štrbskom Plese český dobrovoľník Michal Zitka z Pardubic. Objednal si čaj. Majiteľ kiosku sa ho pýta, odkiaľ je a čo tu robí. Keď sa dozvedel, že pomáha pri kalamite, kioskárik ukázal pohybom palca a ukazováka, koľko mu to sype. Čech že nič, že celá ich partia sem prišla za svoje a robí tu z pasie, lebo majú Tatry radi. Stankár tomu nechcel veriť. Potom predsa len uznanlivo zakýval hlavou. A zbral si za tú teplú vodu dvadsať

korún. Zima vo Vysokých Tatrách nebola tichá, azda okrem Vianoc. Na všetkých svahoch, od Kežmarských žľabov na východe po Podbanské na západe, vrčali motorové pily, hrmotili buldozéry, nakladače a nákladné autá s hydraulickou rukou. Najväčší záujem ľudí púťali hádam Rakúšanmi s mechanizmami, čo pilili popadané stromy a hneď si ich

mesiacmi, hádzali iskry ako prskavky. Na smrť unaveným hasičom sa ho podarilo zastaviť vari sto metrov pred smokovským benzínovým čerpadlom. Ženy mohli sadiť stromčeky znova.

O niekoľko dní som šiel s niekdajším lesným chodníkom z Polianky do Nového Smokovca, po oboch stranách už iba malinčie a tráva vyše chlapa. Prekvapil ma ostrý zvuk strunových kosačiek. Chlapci z TANAP-u vykášali okolie sadeníc. Zrazu sa začal objavovať mladý les na miestach zhoreniska. Bol to taký prekvapivý obraz, že som sa ani nečudoval, koľkí ľudia tu zastali a s úžasom sa pozerali na tú sviežu mladinu, čo sa zjavila za strnutou oponou žltosivej suchej trávy, vysokých bodliakov a vatou nafúkaných stebiel vrbky.

■ DOBRÉ SPRÁVY

Ráno som čítal v časopise Tatry, že jelenia zver, ktorej expanzia u nás sa začala po prvej svetovej vojne, v štyridsiatych rokoch sa tu natrvalo udomácnila a krátko pred víchricou z Tatier zutekala, je tu znova. Lane, jelene a srnky sa tu cítia tak bezpečne, že sa dokonca špacirujú v lomnickom

Pahýle polámaných kmeňov už na mnohých miestach vo Vysokých Tatrách prerastá po pätnástich rokoch nový les.

aj nakladali na korbu, a ešte tie hlučné mlyny pod stráňami a pri cestách – ich čeluste sa zahryzli do kopy haluziny, hodili si ju do pažeráka, eskalátor posunul konáre, kusiská polámaných kmeňov i veľikánske korene stromov do svojej mlynice a vzađu zo širokej trúbky padali do nákladných áut drobné štiepky, drevená mrvenica, použiteľná v celulózke, papierňach alebo ako biopalivo.

Na jar sa na vyčistených stráňach zjavila kvetena lesných robotníčok. Začalo sa najväčšie zalesňovanie plešatých svahov v dejinách Vysokých Tatier. Najviac sadeníc minuli na stráňach od Nového Smokovca po Tatranskú Polianku, kde víchor zoťal všetko, od Sliezskeho domu po Batizovce. Potom začiatkom leta za jednou z budov v Tatranskej Polianke si spravili ľudia oheň. Vietor miluje iskry, je preň potešením plachtiť s nimi okolím... Požiar trval takmer týždeň. Valil sa suchou burinou, prikrmovaný popadaným ihličím, vyschnutými vetvičkami, olúpanou kôrou dávno odstránených stromov, poobhrýzal vyvalené korene, plazil sa po pahýľoch, plazil popod vegetáciu, preskočil chodník z Tatranských zrubov na Velické pleso, hnal sa hore smerom k Sliezskeho domu a na východ k Novému Smokovcu. Mladé stromčeky, sadené pre dvoma-troma

parku, na lúke pod Grandhotelom. Samé dobré správy. Keby...

Keby po víchrici a požiari neprišla na Tatry tretia morová rana: podkôrový hmyz. Nepatrí medzi pekné stvoreniatka. Azda najškaredším z tejto plagi je lykožrút, pažravý a ešte sa aj hrdí závideniahodnou potenciou. Miluje smrek. Počas šiestich rokov od víchrice napadol asi tri štvrtiny stromov v najprísnejšie chránených územiach Tatier, v bezzásahovom pásme, čo je asi štvrt milióna kubíkov dreva. V Tichej doline má ticho, v Kôprovej raj. Lesníci mu pred štyrmi rokmi nachystali šesťtisícsto nových feromónových lapačov, chrobák príletí – a neodletí. Do leta roku 2010 nachystali dvesto miliónov lykožrútov smrekových, sto miliónov lykožrútov lesklých, desiatky miliónov inej podkôrovej chrobáče, prevažne samcov. Tie majú totiž mimoriadne vyvinutý čuch na vôňu lyka a miazgy. Samice prilietajú až za pachom samcov, vtedy, keď im budúci partneri pripravujú byvanie a všetko, čo k láske a plodnosti potrebujú.

Samec, nalákaný arómou povedzme zdravého smreka s čerstvou miazgou, okamžite navrtá kôru. Keď sa ocitne v hĺbke štedrej na potravu a dostatočne teplej aj za studených nocí, vyhlodá dutinu, ktorú botanici nazývajú snubná komôrka. Tam za ním dolezú dve až tri rozťúžené samičky. Oplodní

ich a začne vŕtať v mäkkom podkôrovej chodbičky pre vajíčka svojho háremu. Samičky ta uložia šesťdesiat až sedemdesiat vajíčok. O šesť až desať týždňov, podľa okolitej teploty, sa vyvinú dospelé chrobáky. A vyroja sa do okolia.

Keď počasie praje, od jari do jesene sa vyroja tri generácie. Na jeden strom, aby bezpečne uhynul, stačí tritisíc lykožrútov. Do zimy z neho vyletí päťdesiat tisíc a viac. Apokalypsa. Ak človek nezasiahne.

Feromónové lapače všetko nezmožu. Ani vtáctvo nebeské, ktoré má v Tatrách hody. A proti chemickému postreku sa zdvihla najvyššia vlna grínpisákov v našich dejinách. Vlastnými telami bránili doliny za hlavným hrebeňom Tatier, aby lesníci nemohli odtiahnuť na pily napadnuté drevo, čo bol najšetrnejší spôsob likvidácie plagi s chorobnou žravosťou a sexom.

Majme v úcte ochrancov prírody, kým má ich úsilie logické medze a kým sa tí mladí nadšenci nestanú „talibancami“. Tatranskí lesníci, ako všetci lesníci na svete, milujú prírodu, láska k nej ich viedla do lesníckych škôl, určite to nebola vidina skvelých plátov, školy ich lásku obohatili erudiáciou – a my sme zrazu konali pod tlakom nadšených a zaniatených detí. Ich vzťah k prírode je obdivuhodná vec, neviem však, či to platí aj vo chvíľach katastrofy. A víchor v Tatrách bol katastrofou.

Istotne je zdravé posilňovať svoj organizmus pohybom, jogou, saunou, ale keď dostanete zápal pľúc, nebudete čakať, že si to telo vyrieši samo. Nesiahnuť za antibiotikami len preto, že zničia nielen choroboplodné streptokoky, ale aj „dobrú“ žalúdočnú flóru, je, samozrejme,

nezmysel. Tá sa obnoví už o niekoľko dní. Ani cielený chemický postrek nezasiahne len lykožrútov, to je pravda. Les sa však zachráni a život v ňom, vrátane najmenších živočíchov, dokonca aj mycélia, sa obnoví do roka. Generačný čas lesa je však sto rokov.

Odborníci sa ešte aj po rokoch upokojovali, že lykožrúty sa vybúria na smrekoch – a smrekovce, limba a kosodrevina zostanú uchránené. Dnes pripúšťajú, že kým limba prežila dobu ľadovú, neprežije ochrancov prírody. Vysoko položené lesy v celých dejinách Tatier boli základňou i bariérou zachovania pôvodného rastlinného spoločenstva. Ešte za Márie Terézie ich pomenovali „branná hora“ a považovali za poklad pôvodného tatranského genofondu. Dnes to nemusí byť pravda. Výmera limbových hájov je malá a chrobáč ich môže zlikvidovať, ani sa nenazdáme. Už žitne aj kosodrevina. Odborníci sa boja, že ak pažravci nebudú mať v okolí dosť čerstvej potraviny a kôry pre svoje snubné komôrky, nájdu ich v kosodrevine.

Za ten čas iní pažravci potichu skupujú pozemky v Tatrách a pod nimi. Developeri zahusťujú tatranské osady luxusnými hotelmi a vilami pre najbohatšiu klientelu. Zmysly nenásytných zahmlila vidina veľkých ziskov...

Koniec reportážneho seriálu

Výpredaj ľudskosti a iné pramene o Benešových slučkách na maticiarov

Strastiplné putovanie Jozefa Cígera Hronského

Margita KÁNIKOVÁ – Foto: archív SNN

Jozef Cíger Hronský patrí medzi najznámejších a najcítanejších slovenských spisovateľov nielen pre dospelých, ale aj pre deti. Veď kto z nás by ako dieťa nečítal jeho Smelého zajka v Afrike, Budkáčika a Dubkáčika alebo Tri múdre kozliatka. Jeho prozaická tvorba bola preložená do nemčiny, poľštiny. Dokonca aj zásluhou Normy Leigh Rudinskej, profesorky na Oregonskej štátnej univerzite v USA, ktorá sa vo svojej bádateľskej činnosti venovala aj slovenskej literatúre, vyšiel v angličtine jeho román Jozef Mak, ktorý ilustroval jej syn Alexander Rudinský.

„Myšlienka slovenskej samostatnosti bola permanentne prítomná v živote a diele Jozefa Cígera Hronského. Nakoniec žil v čase, keď geopolitické pnutia v Európe túto myšlienku aktuálne nastoľovali a konkrétnymi udalosťami i prakticky generovali. Podľa J. C. Hronského je to sloboda, ktorá robí človeka človekom a národ národom práve v jeho samostatnom, vlastnými politickými silami a umom spravovanom štáte.“ (Acta moralia Tyrnaviensia IX, Dráma slobody v slovanskom svete 20. storočia, Zborník, str. 161)

MEMOÁRE

V ostatnom čase vychádzajú mnohé Hronského diela aj na rodnom Slovensku, ale veľmi zaujímavý by bol azda jeho životopis. Veľmi nepriaznivo do jeho života na konci vojny a v emigrácii zasiahol Edvard Beneš. Medzi jeho najnenávidenejšie osoby patrili okrem Dr. Jozefa Tisa Dr. Ferdinand Ďurčanský, Dr. Stanislav Mečiar a najmä Jozef Cíger Hronský. Nad ich hlavy, aj s mnohými inými významnými slovenskými osobnosťami, zavesil Damoklov meč nie tyran Dionýzos, ale práve Beneš, keď ich zapísal do zoznamu vojnových zločincov, ktorým po skončení vojny hrozil trest smrti.

Noviny Slovák z 2. decembra 1944 napísali, že londýnsky český rozhlas 29. novembra 1944 ráno o 8. hodine 10 minúte vysielal túto kratučku správu: „Slovenská národná rada v Banskej Bystrici doručila rozsudok smrti pre tridsaťosem zločincov.“ Na Slovensku sa začalo šeptať, že je to len propaganda, veď medzi týmito „vojnovými zločincami“ boli najlepší slovenskí spisovatelia, básnici, kultúrne pracovníci, kritici, vedeckí pracovníci. To by sa čechoslovakisti na čele s Benešom museli zbľázniť. A veru to bola pravda.

■ EMIGRANTSKÉ OSUDY

O osudoch našich emigrantov po druhej svetovej vojne, najmä v Taliansku, sám ako emigrant podal svedectvo prostredníctvom svojich kníh Leto na Traune a Výpredaj ľudskosti Ján Okál. Čoskoro po skončení vojny sa ukázalo, že politických utečencov najhoršou zónou bola americká, lebo Američania skoro do literky plnili všetky žiadosti,

Portrét J. CÍGERA HRONSKÉHO z čias jeho emigrácie v Argentíne

Uloženie rakvy s telesnými pozostatkami na Národnom cintoríne v Martine v roku 1993.

ba dalo by sa povedať pokyny repatričných dôstojníkov Prahy. Koho mali títo Benešovi agenti na listinách, toho Američania sami lapili, doručili a nezáležalo im či na smrť, alebo do žalára.“ (Výpredaj ľudskosti, str. 265, Dobrá kniha, Kanada, r. 1989).

Keďže sa perfidnému Edvardovi Benešovi podarilo kruto porátať so svojim úhlavným nepriateľom Dr. Jozefom Tisom, na najvyšších priečkach jeho zoznamu vojnových zločincov boli už spomínaný Ďurčanský, Mečiar a Jozef Cíger Hronský, ktorý nemohol zabudnúť, ako ho už počas SNP našla pomstivá ruka pražskej politiky. Zrada sa stala aj skoro vražednou zásluhou niektorých maticných pracovníkov...

„Ako mohol Hronský čo len na chvíľu zabudnúť na surové zaistenie v pivnici domu, kde mali partizáni svoje veliteľstvo, a z ktorej na nejaký čas jediná cesta viedla na Sklabiňu, kde na čele s farárom Hruškom všetci väzni skončili guľkou do týla v hromadnom hrobe. Ako mohol čo len na chvíľu zabudnúť na to, že on správca najprestížnejšej slovenskej ustano-

Maticného správcu Jozefa CÍGERA HRONSKÉHO a jeho rodinu (na snímke s manželkou a synom Jurajom) prenasledovala Benešova nevráznosť aj v emigrácii za morom.

vize a spisovateľ, ktorý dal národu desiatky vynikajúcich diel, aj po vypustení z ponižujúceho väzenia musel pod dozorom stráviť týždne kdesi v Gmeri a hlásiť sa každý deň svojim strážcom ako zločinec.“ (Výpredaj ľudskosti, str. 320 – 321).

■ UTAJENÝ ÚTEK

Ako sa Jozefovi Cígerovi Hronskému podarilo utiecť a emigrovať, nehovorí žiadne pramene. Toto všetko sa dialo ako odplata za udalosti z roka 1932, keď museli z Matice slovenskej odísť čechizujúci jazykovedci. Beneš nemohol Hronskému zabudnúť, že Maticu slovenskú, ktorú prevzal zadlženú a dezorganizovanú, vrátil národu ako prosperujúcu inštitúciu. Pri návšteve Matice slovenskej v USA Benešovi verní zvedovia striehli na každé jeho slovo a pretekali sa v udaniach. Už v roku 1937 sa verejne hovorilo o tom, ako sa pripravuje veľký proces proti maticným delegátom.

Na rozdiel od Američanov sa Taliani k našim exulantom správali veľmi slušne.

„Nesmieme zabúdať, že ministerský predseda Talianska De Gasperi bol vďačný Slovákom a najmä Karolovi Sidorovi za pomoc, ktorú nielen jemu, ale aj iným talianskym protifašistom, ako napríklad Gonellovi, poskytovali počas vojny. Zvláštnym listom sa Sidorovi zaviazal, že Taliansko nevydá Prahe žiadneho Slováka. Tento prísľub splnil nielen De Gasperi, ale aj jeho vláda.“ (Výpredaj ľudskosti, str. 305)

Život emigrantov bol veľmi ťažký, keď okrem nedostatku finančných prostriedkov pre svoje rodiny museli sa ustavične skrývať pred Benešovými zvedmi.

„Niekedy sa nám zdalo, že talianska polícia akoby naschvál robila pri lapaní spomenutých ľudí až smiešne chyby, ako napríklad, keď nejakého chorvátskeho muslima zavreli a ten sa obriezku preukázal, že nie je dr. Ďurčanský. Inokedy, keď na ceste do Janova zatvorili na niekoľko hodín istého Remešika, lebo mal fúzy ako dr. Ďurčanský.“ (Výpredaj ľudskosti, str. 305) Päťdesiatku oslávil Jozef Cíger Hronský

v marci 1946. Na tejto oslave sa zúčastnila takmer celá slovenská emigrantská kolónia, aj keď sa už začali deliť na sidorovcov a tých druhých okolo Dr. Ďurčanského, lebo všetci k nemu cítili úctu, lásku a obdiv. Za predchádzajúce roky ďakoval Najvyššiemu v Bazilike sv. Antona. Ako je známe, práve tohto svätého prosíme o pomoc pri hľadaní stratených vecí. Prosili ho aj o možnosť návratu do svojej stratenej domoviny? Ako dar dostal Cincikom namaľovanú kartu emigranta Hronského, obklopeného „deťmi“ jeho pera – prasiatkami, zajkami, kozliatkami atď. Báseň Jána Okála sa končila slovami: „Nech ho dlho Pán Boh živí.“

Po skončení vojny česko-slovenským veľvyslancom v Ríme bol Dr. Ján Paulíny-Tóth, ktorého hlavnou úlohou bolo dostať do obnoveného Česko-Slovenska všetkých emigrantov, nachádzajúcich sa v Taliansku. (Neskôr tiež emigroval.) Zhodou okolností v škole v jednej lavici sedel syn pána veľvyslanca a Jurko Ďurčanský, samozrejme pod falošným menom.

Mnohí postupne odchádzali do USA, ale cesta Jozefa Cígera Hronského tam bola priam zakliata, lebo bol na americkom konzuláte v Neapole taký očiernený, že by mu nikdy nedali vízum. Praha čoraz častejšie žiadala o vydanie ľudí na zozname, kde explicitne nikdy nechýbal J. C. Hronský. Situácia sa čoraz viac zostrovala, a preto sa istý čas ukrýval aj v Assisi. Posledný januárový deň v roku 1948 sa jeho priatelia dozvedeli, že je vo väzení, a Karol Sidor už urobil všetko, čo bolo v jeho silách, aby Hronského prepustili z väzenia. Myšlienka, že Cíger je vo veľkom rímskom väzení Regina Coeli bola zdruvujúca.

„Až doteraz sa skoro nič nevie o tom, ako Hronský „utiekol“ a po úteku sa dostal do Janova, odkiaľ bol už čoskoro na ceste do Buenos Aires. Vízum pre Hronského zadovážil na chorvátskej listine Dr. Štefan Polakovič, ktorého napriek politickým rozdielom viazalo s Hronským vrelé priateľstvo.“ (Výpredaj ľudskosti, str. 336)

Dnes nevieme posúdiť, čo Beneša viac nahnevalo, zrada jeho ministrov v roku 1948 alebo že sa jeho nenávidený Hronský vyšmykol zo slučky, ktorú mu nastražil. Čoskoro sa jeho priateľom podarilo dostať do Argentíny aj manželku a syna Jurka. Dramatické putovanie správcu Matice slovenskej a jeho rodiny sa tým skončilo.

„Keď tak rozmýšľam o osudoch veľkého človeka a umelca Jozefa Cígera Hronského, kedysi, keď som ho videl naposledy krehkého a bieleho ako holub, pozdávalo sa mi, že vidím Jozefa Maka nesúceho ťarchu, ktorá sa na neho navliala. Že ju nesie za seba, za Maticu, za národ.“ (Výpredaj ľudskosti, str. 338)

FEJTÓN

Vymazal som si z mobilu moju doterajšiu esemes korešpondenciu s prezidentom USA. Je síce pravda, že bola jednostranná, ja som písal jemu. Jeho tajné číslo som si zistil cez webovú stránku www.tajne-cisla.org. Je mi jasné, že moju esemesku čítal, lebo cez twitter nenápadne reagoval na moje návrhy, povedzme na môj návrh kúpiť Kanadu, Sibír a Ochotské more. Novinárom podhodil Grónsko, ale to je len kamufláž. Experti už oceňujú Vladivostok a Ivanofrankovsk Kamčatskij. Ja a on vieme svoje. Teraz je najvhodnejší čas, požiare znížili hodnotu lesov na Sibíri. Rusom sa dá ponuka, ktorá sa nedá odmietnuť. Bud' predáte, alebo vypukne u vás farebná revolúcia. Pozrite sa na Hongkong. Kam by sme došli, ak by Čína trvala na dodržiavaní režimu pobrežných vôd, nechcela kupovať sóju, nepáčili sa jej reštrikčné opat-

renia v obchode, týrala Tibeťanov, devalvovala a spáchala kopu ďalších hriechov. Teraz nech si riešia skoro dva milióny demonštrantov (údaj podľa slov organizátorov, teda aspoň tých viditeľných organizátorov). Webová stránka amerického veľvyslanectva

cez nejakú Threemu. Nikto nevie a nebude vedieť, kto komu čo píše. Ani polícia, ani SIS, ani GRU, ani FBI ma neodhalia. Zistil som si to cez nejakú bratislavskú webovú stránku Blackhole. Dobrá stránka to bola. Mali tam aj internetový predaj. Nieкто ponúkal na predaj

prezidentom tykáme. S ním aj s Putinom. Nech chlapci závidia, aký som ja geroj. Aspoň ja som mu začal tykať v esemeskách. Samozrejme cez Threemu.

Threema funguje. Cez Threemu sa dajú robiť dobré žartíky. Napísal som kamarátovi krátku

cou akéhosi protivírusového programu. Tiež slovenského. Čo je ma po novinároch, nech sa hrajú. A nech si žijú. Nikto im aj tak neverí. Ja sa len ďalej venujem pánovi prezidentovi, teda Donaldovi, keď sme si už potykali. Ale pre istotu som doterajšie esemesky vymazal. Nemôžem riskovať, že nejaký novinár odhalí, že jeho nápady sú vlastne mojimi nápadmi.

Pán prezident sa mi chcel za moju snahu a dobré nápady zavďačiť. Chápem ho, nemohol to urobiť priamo, pozvať ma do Bieleho domu a v Oválnej pracovni mi vtisnúť obálku do ruky. Zvolil okľuku cez africké banky. Dostal som e-mail z Nigérie. Aby som poslal číslo účtu a vstupné heslo a obratom mi nabehne päť miliónov dolárov. Poslal som, teraz čakám. Donaldovi som sa poďakoval cez Threemu ďakovnou esemeskou. Konečne bude moja pracovitosť adekvátne odmenená.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Konečne moju pracovitosť niekto odmení

v Číne je tiež viditeľná. Aj moja na Slovensku.

Musel som prezidenta upozorniť aj na spojenie istých politikov s kukluxklanom a na ďalšie hrozné tajomstvá. Nabúrál som sa do mobilov a e-mailov všetkých reprezentantov ich Demokratickej strany a našiel som to tam. Rozanalyzoval som asi dve stotisíc správ, ktoré si vymieňali medzi sebou, pred sebou a za sebou. Chvilu som mal pocit, že ma odhalili. Ale nebolo to tak. Objavil som fantastickú vymoženosť. Anonymná korešpondencia

päť gramov bieleho prášku. Biely prášok som zvykol kupovať proti mravcom. Hneď som dotyčnému napísal, že beriem. Odpísal mi, že vraj už ma niekto predbehol a do najbližšej dodávky z Kolumbie ďalší biely prášok nemá. Ponúkal nejaké náhrady – SDL, DLS, LSD či čo. So SDL mám svoje skúsenosti, ďakujem, neprosím, na môj vkus boli príliš konzervatívni. Niečo sa pokazilo. Webová stránka už nefunguje. Hľadám ďalej, mravce sa množia. Pochválil som sa esemeskou všetkým priateľom, že už si s pánom

anonymnú správu, len stručne: „Už viem, kde bývaš.“ Od strachu sa odsťahoval z mesta. Nikomu neoznámil zmenu adresy. Nevie, čo ho tak vylakalo? Ďalšiemu som poslal esemesku, že vyhral v lotérii stotisíc. V tom momente prepil výplatu a povedal svokre, čo si o nej a o jej dcére myslí. Keď vytriezvel a pustili ho z chirurgie, začal brúsiť nôž a hľadať toho, kto ho oklamal. Threema je Threema. Nemá šancu.

Nikdy nehovor nikdy. Čítal som, že nejakí novinári zo Slovenska Threemu prelomili. Pomo-

Film o Štefánikovi poteší, ale prichádza oneskorene a vyvoláva aj rozpaky Na veľké životopisné dielo musíme počkať

Ján RADZOVSKÝ – Foto: internet

Literatúra o osobnosti Milana Rastislava Štefánika je neporovnateľne bohatšia ako filmové stvárnenie jeho dramatického, často bolestivého, a predsa žiarivého a víťazného života – s predčasným a tragickým koncom. Je smutné, že za tridsať rokov slobodného myslenia a tvorby sa nikto neodvážil nakrútiť životopisné dielo o jednom z najväčších Slovákov všetkých čias, hoci sotva jestvuje osobnosť, ktorá by núkala dramatickejšie zápletky, dobrodružnejší subjekt, exotickéjšie pozadie, významnejší vklad do národných dejín, romantickéjšie epizódy a smutnejší koniec. Asi ešte nedozrel čas. Tak nech poteší aspoň to, čo máme – film Cesta do nemožna, ktorý sa začiatkom novembra začal premietiť v slovenských kinách.

Je to svojím spôsobom zvláštne dielo. Hraničí s niekoľkými druhmi a žánrami – klasickým filmovým životopisom, ale má aj podobu dobrodružného príbehu (niekedy akoby dobrodružstvo pokrývalo vyššiu hodnotu Štefánikových úsilia: vedecký výskum alebo diplomatickú misiu v službách francúzskej veľmoci), veľké pasáže vyznievajú romanticky, ale romantika naozaj nebola ani poslaním, ani zmyslom Štefánikových snažení. Miestami je hlavný hrdina osobnosťou, ale veľmi často, povedal by som pričasto, máme pred sebou obraz bonvivána, milovníka žien, zabávača spoločností, kúzelníka, návštevníka salónov. Takýto človek by však nemal kedy skúmať vesmír, loziť na Mont Blanc, sledovať zatmenia Slnka v Latinskej Amerike či v Strednej Ázii, robiť výskumy na Galapágach alebo Havajských ostrovoch, stáť sa v Ostankine alebo byť asistentom veľkého francúzskeho astronóma profesora Jansena. Francúzi nedávali generálsku hodnosť a poctu Rytiera Čestnej légie za spoločenský šarm, ale za významné služby štátu a ľudstvu, francúzska

V najnovšom trikovom filme o generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi stvárnil hlavnú úlohu herec Slovenského komorného divadla v Martine Tomáš MISCHURA.

Akadémia vied neudeľovala ocenenia za očarovávanie mladých dám, ale za významné úspechy vo vede, a Masarykovi neotváral dvere svetovej diplomacie šarmantný lev salónov, ale uznávaný predstavi-

teľ ujarmených národov prežitej rakúsko-uhorskej monarchie.

■ NEPATETICKÝ PRÍSTUP

Istotne, na druhej strane treba oceniť, že sa kolektív tvorcov usilo-

val o nepatetický film. Nechcel glorifikovať mladého chalana odkiaľsi z malokarpatskej zápače, chcel ho súčasnému divákovi priblížiť ľudsky, prasto a pôsobivo. Producent, kameraman a jeden zo scenáristov filmu (nezvyčajné spojenie!) Michael Kaboš k tomu hovorí: „Pred sto rokmi považovali Štefánikove sny za utópiu, ale on sa nebál vykročiť do neznáma a uskutočniť sen o oslobodení svojho národa. Jeho životné osudy sa zdajú byť až neuveriteľné, veď to všetko dokázal jediný človek, a to ešte s podlomým zdravím, pochádzajúci z najchudobnejších pomerov. Vo filme odhaľujeme neznáme momenty plné drám, emócií i humoru, ako ich zažil samotný Štefánik na svojej Ceste do nemožna.“

■ HLAVNÁ LÍNIA

Vo filme nechýba ani množstvo zábavných a groteskných situácií, ktoré vychádzajú z reálnych Štefánikových fotografií a zápiskov, spracovaných do atraktívnych filmových scén. Režisér a ďalší zo scenáristov Noro Držák (tretím scenáristom je Michal Baláž) dodáva: „Štefánikov život je veľmi bohatý a metráž jedného filmu ho nedokáže obsiahnuť. Nechceli sme mapovať všetky jeho vojenské úspechy či neúspechy. Isté je, že sme nechceli robiť klasický životopis. Jediné, čo zostáva ako hlavná linka, je jeho pevné rozhodnutie a silná vôľa. To je niečo, s čím sa môže stotožniť každý človek.“

Cesta do nemožna sa odohráva v rozličných kútoch sveta, iba štáb nikde nevcestoval: scény sú trikové, nakrúcali sa takmer bez rekvizít, s digitálnou zmenou pozadia a animáciou v štúdiu. Štefánika

hrá Tomáš Mischura, jeho osudové ženy Kristína Svarinská, Maďarka Judit Bárdosová a Češky Jana Stryková a Anita Krausová. Koprodukciami Media film, český Kabos Film and Media, ČT, RTVS, štúdio Tobogang.

■ NENAPLNENÉ ČAKANIE

Dobre, že je tento film na svete. Ale na veľký životopisný, zrejme viacdielny film o Štefánikovi musíme ešte čakať. Tvorcov treba upozorniť, aby nepodľahli tradovaným nepresnostiam v Štefánikovom živote. Absolútne presné sú najmä dva zdroje – životopisná mozaika prof. Dušana Podhradského Štefánikov svet (vydavateľstvo SAV VEDA, Bratislava 2013) s uvádzaním údajov na deň, často až na hodinu presne, pričom autor navštívil takmer všetky miesta pohybu a pôsobenia generála a astronóma Štefánika vrátane Strednej Ázie, Latinskej Ameriky, severnej Afriky, Transsibírskej magistrály, Oceánie a Havajských ostrovov, a Denník generála Šnejdárka, ktorý je zdrojom presnej faktografie z porevolučných čias v Rusku, krvavej občianskej vojny a Štefánikovej úspešnej snahy vyviezť desaťtisíce českých a slovenských legionárov z tohto pekla križom cez Sibír a Tichomorie, Indický oceán a okolo Afriky do európskych prístavov. Lepší kompas nijaký tvorca nenájde.

Nový film treba privítať. Obohacuje súčasníka, približuje mu Štefánika, aj keď je jeho obraz neúplný či možno aj skreslený. V medziach filmovej reči. Na veľký film musíme čakať. Takých podlžností má však slovenská filmová tvorba viac. Príchod starých Slovákov. Misia Cyrila a Metoda. Veľká Morava...

Miroslav MUSIL: Štefánik a jeho Giuliana objektívom archívov, OZPB

Veľká láska vo vernom obraze

KNIHA TÝŽDŇA

Nebol to len jubilejný rok, výročie tragédie, čo sa nám Milan Rastislav stal akosi bližším, čo ho lepšie poznáme, čo sme mu začali splácať náš veľký dlh. V uplynulom desaťročí vyšlo niekoľko veľmi zaujímavých a najmä faktograficky presných diel – spomeniem aspoň knihu prof. RNDr. Dušana Podhorského, DrSc., emeritného vedeckého pracovníka Ústavu o Zemi SAV, ktorého dielo Štefánik a jeho svet pred niekoľkými rokmi prekvapilo dôslednosťou a presnosťou pohybu Milana Rastislava Štefánika od chvíľ mladosti cez dramatický pobyt vo Francúzsku, výskumné cesty neúnavného astronóma po svete i výstupy na Mont Blanc, cez aktivity a hrdinstvá vo francúzskom letectve, v rozvoji meteorológie, diplomatických službách, vedúcu úlohu v presvedčaní rozhodujúcich svetových osobností o historickej potrebe rozpadu umelo vytvorenej rakúsko-uhorskej monarchie a vytvorenia štátu Čechov a Slovákov, cez knihu manželov Apfelovcov o zložitej trajektórii výstavby pamätníka na Bradle, dalo by sa povedať – proti všetkým, cez Rezníkov životopis, orientovaný na mladého čitateľa, po komplexný pohľad na Štefánika v diele Jozefa Banáša. Čosi akoby nám ešte chýbalo: pravda, markíza Benzoni, veľká Štefánikova láska, ktorá mu zostala verná až do smrti. Aj táto kniha už vyšla. Zásluhou Miroslava Musila, vynikajúceho znalca talianskych reálií, aj historických, a preto je kniha nielen čitateľná až strhujúca, ale najmä presná a vierohodná. Pozorný čitateľ ocení najmä citlivé spájanie privátneho až intimného života vedca, politika, vojaka a diplomata do jedného románového celku, lebo napriek faktografickej presnosti má kniha istým spôsobom bližšie k románu ako k historickej eseji, je dielom literatúry faktu, a teda literárnym opusom. Zvlášť si treba oceniť jednoduchosť Musilovho rozprávania o Štefánikovi. Nepotrebuje silné slová. Mimoriadne zaujímavá je korešpondencia medzi záľubnou dvojicou, spojenie intimného so spoločenským, citu s logikou, lásky s poslaním. Jedno je isté: kniha patrí k najlepším dielam, ktoré o Štefánikovi vyšli.

(jč) – sken obálky: eshop Martinus

HUMORESKA

Konečne nás Európska únia pochválila. Jej komisia skontrolovala bezpečnosť a nepreniknuteľnosť našej východnej hranice. Takmer sto kilometrov plotov, fotopascí, kamerových systémov, priesekov, vojaci a policajti na štvorkolkách, esúvéčkach, so psami a samopalmi. Úspech sa dostavil. Neboli to nadarmo vyhodnené milióny. Môžeme zodpovedne prehlásiť, že cez našu hranicu s Ukrajinou neprešla ani jediná loď plná priselcov, čiže imigrantov. Nám sa môže Ukrajina aj Turecko vyhrázať, že pustí imigrantov cez svoje hranice. K nám sa len tak nedostanú. Nech si kadejaké

racketeové financujú aj lietadlové lode, cez našu hranicu s Ukrajinou sa nikdy nedostanú.

Už iná otázka je, prečo hranica je tam, kde je? Či máme byť

s Poľskom. Dočasne. O svoju menšinu sa tam starajú tak príkladne, že Kyjev obnovuje vojenskú základňu v Berehove. Maďari by sa mali zamyslieť, prečo tam

Ešteže EÚ nechce tridsaťkilometrovú nárazníkovú zónu medzi nami a Ukrajinou. Podľa tureckého vzoru. Malo by to aj svoje výhody. Michalovce, Sninu, Sobrance by

vyhlásenie – máme nedostatok pracovných síl. Jedno aj druhé vyhlásenie sú hodné delfskej veštiarne. Každý si ich môže vyložiť ako sám chce. V spojení to veľa naznačuje.

Pritom riešenie je ako na dlani. Utvoriť konfederáciu so Sudánom. Naporúdzii štyridsaťtri miliónov obyvateľov, z toho minimálne osem miliónov nezamestnaných. Potešiteľné údaje pre sociálnu poisťovňu – väčšina obyvateľov v produktívnom a mladšom veku. Bude mať kto robiť na naše dôchodky. Druhý potešiteľný údaj – priemerná dĺžka života mužov šesťdesiatdva rokov. Nebude treba dlho vyplácať ich dôchodky. Len sa musíme poponáhľať. Kým sa všetci neprestávajú do Švédska a Nórska.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Ked' sa páni bijú, sedliaka bolí chrbát

Benešovi a Stalinovi vďační za to, že nás pozbavili chudobného kraja? Vďační aj za to, že čiaru neurobili pri Poprade, lebo aj taký bol kedysi zámysel. To by sme museli strážiť viac než sto kilometrov. Maďari nie sú Stalinovi vďační. Pamätajú si, ako sa im prostredníctvom Viedenskej arbitráže na území Podkarpatskej Rusi splnil sen – spoločná hranica

budú útočné, a nie obranné jednotky. Z Berehova do Čiernej nad Tisou je stodesať kilometrov...

Ked' sa páni bijú, sedliaka bolí chrbát. Šachy medzi Prahou, Moskvou, Berlínom a Rímom prehrala Bratislava. A to sme nemali ropu. Šachy medzi Američanmi, EÚ, Rusmi, Turkami a Sýrčanmi prehrali Kurdi. Na to netreba ani povestnú vešticu z Bujakova.

sme mohli prestáňovať k Pezinku. Aspoň by mali bližšie dochádzať za robotou. Alebo vyklčovať zvyšnú časť bratislavských viníc a lesoparku.

V rámci V4 sme výnimka. EÚ vedie spory o imigračnú politiku s Českom, Maďarskom a Poľskom. Ako zaznelo z našich najvyšších miest, bez súhlasu vlády neprijímame nijakých migrantov. Ďalšie

NEKROLÓG

V dušičkovej atmosfére novembrových dní opustil svoj milovaný svet literatúry a divadla človek, ktorý ho celé desaťročia aj formoval, dožadujúc sa, aby slovenská tvorba bola rovnocennou kultúre veľkých národov. Profesor Július PAŠTÉKA, mimoriadne rozhladený muž. Dožil sa úctyhodného veku deväťdesiatich piatich rokov a takmer do ostatku tvoril.

Odišiel profesor Július PAŠTÉKA

Niekedy, pravdaže, to bolo už skôr zdanie, napríklad v prípade vľahjšieho veľkolepého diela autorov Mikuláša Kováča-Adamova, A. Maťovčíka a J. Paštéku, v ktorom šlo už o čosi starší Paštékov text, doplnený dvoma veľkými esejami o generáciu mladších vedcov. To už však nie je podstatné, podstatné je, že to máme, že nám to zachoval a že sa našli ďalší dvaja fundovaní ľudia, ktorí dokázali

Paštékov pohľad na staré ľudové divadlo vložiť do vyčerpanejšej historickej panorámy.

Všetky jeho diela sú mimoriadne vzácne, aj keby boli iba dôsledne spracovanými bibliografiami, ale ony sú občasne aj oveľa viac. Povedzme živo až rozprávačsky vytvorené literárne dejiny Svet literatúry, literatúry sveta I. – II. alebo profily osobností druhej polo-

Prof. Július PAŠTÉKA

vice dvadsiateho storočia v knihe Tak som ich poznal, všetkých jeho dvadsaťpäť kníh má mimoriadnu poznávaciu hodnotu, pričom si všimneme rôznorodosť tém: Estetické paralely umenia, Vývinové aspekty Chaplinových prípadov, Ján Pavol z Levoče – monografia majstra stredoveku, Tvár a tvorba katolíckej moderny... Alebo kniha rozhovorov, ktorú pripravil autor takmer o generáciu mladší profesor Ivan Stadtrucker, Obzretie sa za oponu polstoročia. Vzácna je najmä tým, ako veci vidí a hodnotí profesor Paštéka.

Napriek vedeckej principiálnosti, ktorá poznačila autorov štýl, mal čosi čarovné, čím obohacoval text, že sa stával priťažlivým, už to nebola štúdia, ale esej, dokonca príbeh, ktorý viedol čitateľa k lepšiemu poznaniu javu alebo osobnosti, aj k istému dialógu s autorom. Nečudo, že pán profesor dostal aj veľa ocenení, z najvyšších spomeňme titul doktor honoris causa, Rad Ľudovíta Štúra 1. triedy, cenu Literárneho fondu za celoživotné dielo, Veľký kríž Rytiera rádu sv. Gregora ...

Po absolvovaní Filozofickej fakulty UK pracoval v Literárnovednom ústave SAV, keď ho kádroníci odtiaľ v roku 1952 vyhnaní, ukryl sa vo vydavateľstve Tatran, šesťdesiate roky strávil znova v ústave (a zároveň bol šéfredaktorom revue Slovenské divadlo), v prikrej dobe normalizácie bol už na dôchodku...

Málokoho dielo zostáva aj po tvorcovom úmrtí také svieže ako dielo Júliusa Paštéku.

Ján ČOMAJ

Pred sto rokmi sa v Lechnici na hornom Spiši narodil reštaurátor Andrej KUC

Vítazný boj s neprajným osudom

Jozef SLIACKY – Foto: Emil SEMANCO

Andrej KUC. Napriek tvrdému úderu sa nevzdal a zvládol víťazný boj s nepriazňou osudu. Pri pyrotechnických prácach po vojne prišiel o obe nohy. Napriek tomu sa stal jedným z najznámejších reštaurátorov špecialistov na obnovu umeleckých pamiatok. Narodil sa pred sto rokmi, 27. novembra 1919, v spišskej dedine Lechnica, neďaleko dravých vôd Dunajca, v susedstve tajomného Červeného kláštora.

Rodina mala neveľké hospodárstvo – kus kamenistého poľa, kus lúky, lesa. Ján Kanty Kuc, Andrejov otec, si privyrábal na živobytie ako rezbár a pozlacoč. Ako remeselník bol často ďaleko od domova, aj preto sa oženil až po skončení prvej Veľkej vojny 20. storočia ako 49-ročný. Zriadil si stolársku dielňu, v ktorej mu od detských liet pomáhal aj syn Andrej. „Ako dvanásťročný som chodil s otcom po robotách, najmä po kostoloch, kde sme renovovali pozlacovanie a robili aj nové drevené rezbý – sošky,“ spomínal.

■ V ROVNOŠATÁCH

Otec dal Andreja na učenie k maliarskemu majstrovi Františkovi Crhákovi v blízkej Spišskej Starej Vsi. Po troch rokoch ho zamestnal vo svojej maliarsko-natieračskej dielni Ernest Walter v Kežmarku a neskôr Štefan Palubiak v Poprade, kde Andrej Kuc úspešne zvládol skúšky v meštianskej škole.

V ťažkom čase, keď sa nad svetom zbíjali temné mračná druhej svetovej vojny, dostal povolávací rozkaz. Slúžil tri a pol roka, z toho desať mesiacov na východnom fronte. Po absolvovaní ženijného kurzu vymenil vojenskú rovnošatu za žandársku. „Žandárom som nemienil ostať, ale bolo to vždy lepšie východisko, ako sa túlať po frontoch,“ spomínal. Odveľli ho na stanicu v Štiavnických Baniach. Po vypuknutí SNP sa pridá k povstalcovi. Počínal si odvážne v bojoch v údolí Váhu a na Horehroní. Po ústupe do hôr velilrote v partizánskej brigáde Za slobodu Slovanov, s ktorou sa vo februári 1945 spojil s Červenou armádou. Právom sa mohol hrdiť Radom SNP I. triedy a Československým vojnovým krížom 1939.

Vrátil sa do Štiavnických Baní. Prichádzala jar, roľníci potrebovali vložiť do zeme nový chlieb. Ale ako, keď po poliach sa povalovalo plno nevybuchnutej munície? Andrej Kuc dobrovoľne ponúkol svoje pyrotech-

Reštaurátor Andrej KUC napriek výraznému fyzickému postihnutiu zanechal svoj majstrovský rukopis na mnohých obnovených pamiatkach.

nické skúsenosti. Osudným sa mu stal 5. apríl 1945, keď v chotári dedinky Klastava na južnom úpätí Sitna stúpil na nášlapnú minú. Výbuch mu zasiahol obe nohy, ktoré mu museli v predkolení amputovať.

■ BOJ S OSUDOM

Andrej Kuc mal vtedy len dvadsaťšesť rokov. Keď pominuli prvé bolesti, určite si aj on položil otázku: Čo a ako ďalej? To je úplne prirodzené. Na rozdiel od mnohých rovnako postihnutých sa rozhodol bojovať s nepriazňou osudu. „Invalidita je ľarcha v živote, no hádam táto ma navrátila k povolaniu, ktoré mám rád a od ktorého som už nevybočil. Myslím, že mám život vyplnený,“ povedal v rozhovore pri príležitosti štyridsiatych piatich narodenín. Zvládol chôdzu na protézach.

V roku 1946 sa oženil s Emiliou, pletiarokou vo vtedy úspešnom textilnom podniku v Banskej Štiavnici. Bezdetné manželstvo sa skončilo po osemnástich rokoch úmrtím milova-

nej Milky, ktorá podľahla urémii. Ešte v tom istom roku sa po jeho boku objavila nová manželka Mária, s ktorou vychovali dcéru Gabrielu, učiteľku, a syna Ľubomíra, ktorý kráča v otcových umeleckých stopách.

V roku 1951 začal Andrej Kuc študovať odbor reštaurovania umeleckých pamiatok na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. „Môj nebohy otec ma zasvätil do tajov umenia potiaľ, pokiaľ už ako starec na to stačil a pokiaľ sa vyskytla v tomto smere práca, teda v rezbárstve a sochárstve,“ spomínal. „Ako remeselník maliar som pochopil len remeselné maniere, ktoré mi neskoršie štúdium výtvarníctva, najmä estetiky, značne sťažili. Tiež súkromné štúdium, ako boli meštianky a príprava na maturitu, bolo nedostatočné a jed-

Aj neskororománsky Kostol sv. Ducha v Žehre, ktorý je svetovým pamiatkovým dedičstvom UNESCO, reštauroval svojho času Andrej KUC

nostranné, čo som neskoršie pocítil.“ Napriek všetkým ťažkostiam skončil vysokú školu s vyznamenaním.

Stal sa špecialistom reštaurátorom maliarskych a sochárskych diel. Najprv pôsobil na voľnej nohe, v roku

1959 prijal na dva roky miesto vedúceho galérie v Bojnickom zámku, potom pracoval pod hlavičkou Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave, kde viedol reštaurátorský ateliér.

■ DLHÝ ZOZNAM

Dlhý by bol zoznam umeleckých diel, ktoré ožili vďaka majstrovstvu a trepezlivosti reštaurátora Andreja Kuca. S rovnakou citlivosťou dával nový život gotickým i barokovým freskám, sgrafitám i olejomalbám, plastikám i kamenným sochám. K tým najcennejším patria nástenné maľby v Kostole sv. Ducha v dedinke Žehra, ktorý je spolu s blízkym Spišským hradom zapísaný do zoznamu Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, sgrafitá vo Zvolenskom zámku, románske fresky v kostole Všetkých svätých v Dechticiach, gotické a renesančné fresky v Benického dome v Banskej Bystrici, v rotunde v Kvetoslavove pri Trnave, v Kežmarskom hrade, slnečné hodiny na nádvorí Červeného kláštora, olejomalby v Galérii Jozefa Kollára v Banskej Štiavnici vrátane portrétov komorských grófov, reštaurovanie a zakonzervovanie dreveného kostolika v Kožuchovcach (dnes je umiestnený v areáli Východoslovenského múzea v Košiciach), oltárne obrazy v kostoloch v Tvarožnej, Kežmarku a na Červenej Skale, tabuľové maľby v drevenom gotickom kostole v Tvrdošine, fresky v sakristii, krby, erby a cechové znaky na Oravskom hrade...

Sudičky, ak nejaké sú, vyriekli nad kolískou Andreja Kuca tvrdý ortiel, ale dali mu aj novú šancu. On sa jej chytil s chlapeckou zaťatou a vytrvalosťou. Je pozitívnym príkladom pre tých, ktorí v ťažkých chvíľach osobnej tragédie váhajú, ronia slzy, nevedia nájsť zbraň v boji s osudom. Tou najväčšou zbraňou, ako dokázal Andrej Kuc, je prítom nepodajnosť. Jeho životná púť sa završila v Spišskej Novej Vsi 18. októbra 1998.

A spevec náš, chlúba Rimavy, hneď hlavou na stôl klesol a dušu vypustil...

Hra sa skončila s nožom v srdci

Jozef SLIACKY – Foto: archív autora

Karty sú vášeň. Niekedy neškodná a zábavná, ale ak ide o peniaze, ľahko sa zmení na tragédiu. K takej došlo aj pred sto päťdesiatimi rokmi v noci z 29. na 30. novembra 1869 v Rimavskom Brezove. Nôž v srdci vyhasil život spisovateľa Ľudovíta KUBÁNIHO.

„Na deň 29. listopadu zvolaná bola porada v záležitosti dedinských škôl dľa nového zákona školského zriadiť sa majúcich – do Rimavského Brezova,“ spomínal Peter Kellner-Hos-

ČRTA

tinský, Kubániho priateľ. „Na túto došiel i Lajko náš ako svetský dekan a spolu i notár vyslaného poverenictva. Po skončení úradnej porady ostal na meniny priateľa a kmotra svojho Andreja. Tu pre zábavu hral v karty samoštvrtý. Hneď po polnoci strhla sa škriepka medzi ním a Andrejom Antalikom, a keď tohoto prítomní uspokojili nevedeli, že Kubánimu patrí výhra, dvaja spoluhráči vstali od stola preč, dohádku ale viedol. A ďalej tak naruživo, že rozzlobený vytiahol nožik z vrečka, týmto tak mocne vrazil medzi ľavé rebrá nášmu Ľudovítovi, že sa nôž vyššie palca vryl do srdca jeho – a spevec náš, chlúba Rimavy – hneď hlavou na stôl klesol – a dušu vypustil. Ľudovít Kubáni uzrel svetlo sveta 16.

októbra 1830 v malohontských Horných Zahoranoch v rodine dedinského učiteľa.

■ VETRISKÁM V ÚSTRETY

Cesta za vzdelaním ho zaviedla do Levoče, kde sa stretol s mladíkmi nadchnutými štúrovskými ideami. Zapojil sa do študentskej aktivity slovenskej mlade, ktorej súčasťou boli aj literárne pokusy, najmä básne, ponášky na ľudový poéziu. Po štúdiách a ukončení revolučného vrenia hľadal miesto vo verejnej správe. Podarilo sa mu to za cenu častého sťahovania. Prišiel však rok 1867 a rakúsko-maďarské vyrovnanie, ktoré postavilo hrádku pre zamestnanie pronárodné orientovaných Slovákov v štátnej a vo verejnej službe. Usadil sa v Rimavskej Bani, kde s manželkou a piatimi deťmi biedil odkázaný na pomoc dobrých priateľov.

„Čakali naňho trdné boje a prisne skusy života,“ napísal Peter Kellner-Hostinský. „Musel sa predriapavať cez húštavy neprajných lesov... A púť

budúca ukázala, že kamkoľvek zavesoval, všade šiel vetriskám v ústrety.“

■ TRAGICKÁ HRA

Keď sa zamestnal ako pomocník u advokáta Jármého, zdalo sa, že sa jeho postavenie zlepši. Napriek tomu 26. novembra 1869 napísal v liste Andrejovi Truchlému-Sytnianskemu, redaktorovi Orla, v ktorom sa našlo miesto pre Kubániho literárne práce: „Stav môj je krutý.“ Netušil, že už tri dni na to sa jeho osud tragicky naplní. Povinnosti ho zaviedli do Rimavského Brezova. Na druhý deň bolo Ondreja (Andreja). Meniny mal jeho nový chlebodarca, ale i švagor a kmotor Andrej Antalík, kraskovský farár. Patrílo sa pozdraviť oslávencov, pripíť si na ich zdravie. Zábava sa pretiahla dlho do noci a prešla v kartovanie. Kubánimu sa dário. Možno sa už tešil, ako príde domov s výhrou, pochváli sa žene a na chvíľu oddialil rodinné trápenie. Ako to v takých chvíľach býva, azda si ani neuvedomoval, že naňho len na chvíľu sadlo prelietavé šťastie. Protihráč

Ľudovít KUBÁNI

Antalík mal v hre smolu. Keď Ľudovít vložil na stôl „oko“ a siahol po kôpke peňazi na stole, švagor vzbĺkol hnevom. Nahmatl vo vrečku nôž, rozohnal sa a bodol. Priamo do srdca. Vraha odsúdili na dvanásť rokov žalára.

„Ľudovít Kubáni predstavuje svojou literárnou tvorbou prechod od štúrovcov k literatúre matičných rokov,“ charakterizoval dielo tohto spisovateľa Jozef Ružička, jazykovedec a literárny historik. „Už staršia literárna história a kritika ho hodnotila ako výborného charakteristiku, čo sa týka najmä jeho kratších próz, najmä však poviedky Mendík. Aj v tomto diele sa autor usiloval podať pravdivý obraz o ľuďoch svojej doby. V Kubániho diele sú teda už silne zastúpené rozličné realistické slohové postupy.“ Najčítanejším dielom Ľudovíta Kubániho je historický román Valgatha, ktorý už nestihol dokončiť.

V Trstenej odhalili bustu generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi

Autorom sochárskeho diela je Hieronymus Balko

Jana FRANČEKOVÁ – Foto: Dušan SABOL

Nedeľa 17. novembra bola pre trstenských matiariov významným dňom. Na námestí, ktoré je pomenované po M. R. Štefánikovi, slávnostne odhalili generálovu bustu. Stalo sa tak v rámci projektu, na ktorom sa veľkou časťou podieľalo mesto Trstená a Matica slovenská s finančnou podporou aj Ministerstva kultúry SR.

Na úvod slávnostného podujatia prítomným zahrala dychová hudba Oravanka z Trstenej. Konferencier PhDr. Marek Ďurčo, PhD., potom privítal primátorku Magdalénu Zmarzlákovú, podpredsedu MS Mareka Nemca, predsedu Krajskej rady Matice slovenskej v Žiline Milana Stromka, výtvarníka a tvorcu busty Hieronyma Balka, predsedníčku MO MS v Trstenej Janu Frančkovú, predsedov MO MS z Istebného Pavla Stuchlého, z Dolného Kubína Martina Zembjaka, z Tvrdošína Dušana Šoltésa, z Krušetnice Jána Mikitu. V úvodnom slove moderátor spomenul význam nežnej revolúcie pre dnešok, keďže oslavy jej tridsaťročného výročia prebiehali ten deň prakticky v celej našej vlasti. Primátorka vo svojom príchovore vyzdvihla osobnosť M. R. Štefánika, jeho sebaobetovanie v mene národa, mravnú čistotu jeho zámerov i prostriedkov pri prekonávaní prekážok. Spomenula pritom aj trstenských rodá-

Na Námestí M. R. Štefánika v Trstenej vďaka tamajším matiariom odhalili bustu nášho veľikána od Hieronyma Balka.

kov, ktorí sa podieľali na rozvoji a vzdelanosti mesta a zapísali sa do histórie slovenského národa. Podpredseda MS M. Nemec vo vystúpení poukázal na aktuálnosť odkazu a veľkosť generála Milana

Rastislava Štefánika, ktorý miloval rodnú slovenskú hruď, veril vo víťazstvo práva nad násilím, demokracie nad výsadami, pričom prispel k duchovnej stavbe chrámu ľudskosti, vedeckého pokroku

a spoločenskej slobody i spravodlivosti. Podpredseda MS následne poďakoval Miestnemu odboru Matice slovenskej v Trstenej za aktívnu činnosť v národných, kultúrnych, spoločenských podujatiach. Vyzdvihol našu krajskú spoluprácu so Slováckmi žijúcimi v Poľsku a Chorvátsku. Predsedníčka MO MS z Trstenej pripomenula, že keby nebolo M. R. Štefánika, tak krásna slovenská ľudozvučná reč by zrejme neznala námestím Trstenej. Poďakovala prítomným za to, že si našli chvíľu, ukrojili z nedeľného rodinného popoludnia a prišli vzdať hold a úctu významnej osobnosti, ktorá neodmysliteľne patrí do dejín slovenského národa.

Bustu M. R. Štefánika odhalila primátorka M. Zmarzláková a podpredseda M. Nemec, ktorí potom na znak úcty spolu s M. Stromkom k buste slávnostne položili veniec Matice slovenskej. Na záver slávnostného aktu zazneli opäť tóny dychovej hudby Oravanky.

Martinská Neografia si pripomenula významné výročie polygrafie

Tlačiareň so stopäťdesiatročnou históriou

Stanislav MUNTÁG – Foto: Maroš SMOLEC

Na kolokviu k 150 rokom polygrafie v Martine sa stretli desiatky ľudí, ktorí majú niečo spoločné s „čiernym remeslom“. Na fotografii generálny riaditeľ Neografie Peter SUNEKA načrtol vývoj v tejto významnej tlačiarňi v najbližších rokoch.

Dejiny polygrafie v Martine sa začali písať pred okruhmi sto päťdesiatimi rokmi. Pripomenuli si to účastníci kolokvia, ktoré zorganizovala Matica slovenská s tlačiarňou NEOGRAFIA v utorok 26. novembra v historickej prvej budove MS (dnes Literárne múzeum SNK) v Martine. Na podujatí sa stretlo do

sto účastníkov, nejakú spojených s „čiernym remeslom“, ako sa tlačiarstvo ľudovo nazýva.

V roku 1869 totiž vznikol Kníhtlačiarsky účastinársky spolok (KÚS) – podnikateľský subjekt, ktorého vznik pripravovali národovci združení okolo Matice slovenskej už od jej založenia. Ustanovujúce

valné zhromaždenie KÚS-u sa uskutočnilo 3. marca 1869. Prvá tlač z jeho strojov vyšla 12. januára 1870. KÚS fungoval aj po zatvorení Matice a stal sa jedným z významných nástrojov boja Slovákov proti vystupňovanej maďarizácii na prelome 19. a 20. storočia. V roku 1943 Matica slovenská založila tla-

čiareň Neografia, ktorá spočiatku KÚS-u konkurovala, prevzala niektoré jeho stroje a odborníkov, aby s ním neskôr splynula. Vďaka tomu NEOGRAFIA odvodzuje svoju históriu od spomínaného roka 1869 a patrí k najstarším činným tlačiarňam v Európe.

Prednášajúci na spomienkovom kolokviu pripomenuli niektoré medzníky tejto úctyhodnej historickej cesty. Historik a biografista Pavol Parenička sprítomnil pozoruhodné momenty z dejín KÚS-u a jeho dcérskej spoločnosti Kníhkupecko-nakladateľského účastinárského spolku (KNÚS), správca MS Maroš Smolec vyzdvihol rolu Jozefa Čigera Hronského pri založení Neografie, dlhoročný líder tlačiarne Neografia Alexander Lilge prezradil veľa zaujímavostí z úspešnej cesty Neografie na svetové trhy, súčasný generálny riaditeľ tlačiarne NEOGRAFIA, a. s., hovoril o aktuálnom zápase tlačiarne o udržanie pozície na európskych trhoch. Podujatie navštívil aj prezident Zväzu polygrafie na Slovensku Peter Blubla, ktorý vyzdvihol výnimočnú rolu Martina v slovenskej polygrafii. Publicista Igor Dobrovolný zaujal nevšednou prezentáciou autentických dobových fotografií a dokumentov k dejinám martin-ských tlačiarňí.

Sedemdesiate ôsme stretnutie so slovenskými básnikmi v Spišskej Novej Vsi

Na Antona Prídavka nezabudli

Text a foto: Jolana PROCHOTSKÁ

Matičari v Spišskej Novej Vsi v jubilejnom desiatom ročníku projektu Stretávania sa so slovenskými básnikmi zaradili na svoje sedemdesiate ôsme stretnutie život a dielo Antona Prídavka, rodáka z Kežmarku. Videoprezentáciu pripravila pracovníčka Spišskej knižnice Mgr. D. Krajňáková v slovnom sprievode J. Dubajovej. Odznelo osemnásť básní zo zbierok Vrásky času (1926), Do videnia (1940), Valaška a dukáty (1942), Kľúč od srdca (1943), Podobizne (1943) a Sviť (1944). Recitovali členovia DS Hviezdoslav Ing.

V desiatom ročníku projektu Stretávania sa so slovenskými básnikmi pripravili v Spišskej Novej Vsi pásmo poézie Antona Prídavka.

P. König, J. Gavla, Mgr. N. Hrabučinová aj recitatori M. Findurová, M. Mašlárová, študenti Gymnázia Školská ulica, ktorých pripravovala Mgr. D. Jurášková, a Hotelovej akadémie na Radničnom námestí, ktorých pripravovala PaedDr. G. Takáčová. Diela autora knižnica vo svojom fonde nemala, museli si ich na spomínané stretnutie požičať zo SNK v Martine. V závere sa prítomným prihovorela aj PhDr. R. Kormošová, PhD., historička a profesorka gymnázia na Školskej ulici, kde básnik študoval, pripomenula aj jeho zásluhu o odhalenie sochy M. R. Štefánika v Košiciach i báseň, ktorú napísal, bola v zbierke Podobizne uverejnená. Všetkým organizátorom a recitátorom, poďakovala Ing. E. Kalafútová básnickou zbierkou I. Lukáčovej Deň celý láskavý z vydavateľstva Matice slovenskej.

MATIČNÉ DEPEŠE

Slávili storočnicu

Po košických matiariach aj bratia a sestry v Brezne si pripomenuli sto rokov od založenia Miestneho odboru Matice slovenskej. Pri tejto príležitosti v piatok 22. novembra slávnostným podujatím, obohateným o kultúrny program, slovným aj obrazovým pásmom priblížili svoju činnosť a do života uviedli publikáciu, v ktorej autori zmapovali sto rokov práce a aktivít matiariov v meste, odkedy Michal Matunák a Julo Slabeycius vyzvali jeho obyvateľov, aby sa prihlásili do radov MS. Knihu kúskami trikolóry uviedli do života zaslúžilá matiariarka M. Maculová a predseda MS M. Gešper, ktorý vedno s primátorom mesta T. Abelom a prednostkou OÚ v Brezne I. Poliakovou zaželel MS, aby ďalej podporovala a šírila vlasťenectvo, prelože ho budeme potrebovať aj do ďalšej storočnice.

Horovov Zemplín 2019

Tradične v novembri sa stretávajú interpreti poézie na súťaži Horovov Zemplín na počesť básnika Pavla Horova, ktorú organizuje MsKS a DMS v Michalovciach. Na štyridsiatom treťom ročníku sa stretlo tridsať súťažiacich, ktorí skvelou interpretáciou potvrdili, že poézia má svojich priaznivcov aj medzi chlapcami, čo sa prejavilo i na výsledkoch. Medzi štyrmi ocenenými prvé miesto získal Miloš Vrabec, Gymnázium Pavla Horova, Michalovce. Ďalšie prvé miesta si odniesli Katarína Tomková, SOŠ sv. Cyrila a Metoda, Košice; v kategórii stredných odborných škôl a spomedzi konzervatoristov Adam Török, Konzervatórium, Timonova ulica, Košice. Najvyššie ocenenie – Cenu Pavla Horova, odborná porota udelila opäť študentovi tohto Konzervatória Filipovi Pavukovi, ktorý ju ako jediný v priebehu trvania súťaže získal po druhýkrát – v tomto roku za vynikajúcu interpretáciu poézie J. A. Rimbauda.

Pamiatke kostola

V nedeľu 24. novembra si veriaci v Pribovcach pripomenuli pamiatku sto deväťdesiateho výročia posvätenia a sto osemdesiateho výročia posvätenia obnoveného evanjelického chrámu v obci. Slávnostnú omšu liturgoval zborový farár Marek Szabó. V rámci vzdelávacieho projektu CZ ECAV Pribovce „Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane!“ bol pred vstupom do kostola inštalovaný informačný panel venovaný histórii kostola. Naporúdzil bol aj letáčik o jeho staviteľovi Stanislavovi Zacharovi (*13. 10. 1869 Valča, † 2. 1. 1937 Vrútky).

Dedinské driapačky

Driapanie peria, viazanie mas-teničiek či odlievanie vosku čakalo na návštevníkov Dedinských driapačiek v Nedožeroch-Brezanoch v rámci projektu Z mozaiky tradičnej kultúry hornej Nitry. Už šiesty ročník podujatia pripravil tamajší obecny úrad na Ondreja 30. novembra od 17. hodiny. Ako informovala Bibiána Krpelanová z tamajšieho MO MS, po scéne miestnych ochotníčok si návštevníci mohli vyskúšať domáce zimné práce – driapanie peria, rozbi-janie orechov či viazanie mas-teničiek. Vydajachtivé slečny si vyskúšali aj odlievanie vosku cez kľúč a zistiť tak povolanie svojho nastávajúceho. Na podujatí sa podávala melencová polievka, domáce šišky a poplamú-chy a organizátori z MO MS sa postarali aj o uhasenie. O dobrú náladu sa postarala ľudová hudba Braňa Jakubisa.

Prípravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Očami, ale aj optikou maticiaru. Aj preto má fotografická súťaž Tradície nášho kraja po minuloročnom úspešnom ročníku v trenčianskom kraji pokračovanie. Tento rok tiež môžu amatérski fotografi súťažiť so svojimi fotografiami na tému ľudových zvykov, tradícií, historických pamiatok a tradičnej ľudovej architektúry.

Zvyky fotograficky

Súťaž zastrešuje Dom Matice slovenskej v Prievidzi, ktorý sa organizačne podpisuje aj pod ďalšiu populárnu fotografickú súťaž Horná Nitra mojimi očami. Pre záujem verejnosti sa v Prievidzi rozhodli prekročiť hranice regiónu a umožniť súťažiť záujemcom v rámci celého trenčianskeho kraja.

„Fotografickou súťažou Tradície nášho kraja chceme motivovať širokú verejnosť na objavovanie a spoznávanie ľudových zvykov, tradícií, architektúry a života našich predkov. Zároveň tým podnecovať ľudí na návštevu tradičných folklórnych podujatí a poskytnúť fotografom príležitosť na získavanie a výmenu skúseností, prezentáciu fotografickej tvorby a jej porovnávanie, čo je však nemenej dôležité, týmto sa podieľať na dokumentácii a popularizácii kultúry regiónov v kraji,“ uvádza v štatúte prievidzský D MS s tým, že Matica slovenská sa dlhodobo venuje zachovávaniu a rozvíjaniu národného kultúrneho dedičstva.

Usporiadateľ sa usiluje motivovať amatérskych fotografov aj tematickou hlavnou výhrou. Víťaz získa pobyt pre dve osoby na dva dni (jednu noc) s raňajkami a so vstupom do wellness centra v luxusnom hoteli Gino park Palace v historickom kaštieli Orlové pri

Považskej Bystrici. Súťažné fotografie bude hodnotiť odborná porota zložená z profesionálnych fotografov a odborníkov v oblasti cestovného ruchu. Najlepšie fotografie budú slávnostne vyhlásené na vernisáži výstavy v nákupnom centre Korzo Prievidza. Víťazom zároveň odovzdajú ceny. Uzavierka na zasielanie súťažných fotografií je do 8. decembra 2019. Viac informácií nájdete na <https://www.maticapd.sk/projekty/tradicie/>.

Vlastimil UHLAR, Dom Matice slovenskej v Prievidzi

Povzbudili a podporili Slovákov žijúcich v Rumunsku

Tradícia zaujala vo Veľkom Varadíne

Text a foto: Miroslava ZAUJCOVÁ, predsedníčka OZ Tradícia

Folklórna skupina Tradícia z Dražoviec pri Nitre sa v závere októbra zúčastnila na Folklórnom festivale v rumunskom meste Veľký Varadín. Po tohtoročnom úspešnom reprezentovaní našej domoviny v chorvátskom Osijeku podporili tentoraz dražovskí folkloristi Slovákov žijúcich v Rumunsku. Organizátorom podujatia bola Miestna organizácia Spolku Slovákov a Čechov v Rumunsku v Oradei.

S pomocou Domu MS v Nitre vznikla kópia zbierky piesní P. Javora, ktorú na festivale odovzdala predsedníčka o. z. Tradícia M. ZAUJCOVÁ predsedníčke Organizácie Slovákov a Čechov v Oradei M. IABLONCICOVEJ.

Slovenská komunita sa tu pravidelne stretáva a podieľa na kultúrnom živote mesta. Každý rok organizuje aj folklórny festival. Ten tohtoročný sa uskutočnil v budove maďarského reálneho gymnázia Imre Adyho. Najprv sa konala prehliadka speváckych skupín, tanečných súborov a iných zoskupení slovenských organizácií v Rumunsku. Dražovčania sa s veľkým úspechom predstavili na začiatku a konci programu. Pre-

kvapením pre prítomných a najmä pre domácich boli dve piesne V Oradei na pláci a V našom dvore maľovaná studňa. Piesne Slovákov z Bihoru a obce Nová Huta nadviazovali na zbierku Pavla Javora Slovenské ľudové piesne z Rumunského Bihoru, ktorá s pomocou Domu Matice slovenskej v Nitre vyšla v roku 2000. Z iniciatívy riaditeľky Domu MS v Nitre Veroniky Bili-

covej pre túto príležitosť vznikla kópia zbierky, ktorú Dražovčania v závere festivalu odovzdali predsedníčke Organizácie Slovákov a Čechov v Oradei Márii Iablonicovej. Počas nedeľnej bohoslužby slovenskí folkloristi zaspievali aj sakrálnu pieseň, na záver zazneli gajdy a nádherná pieseň Materinská moja reč, pri ktorej nevedno oko zvlhlo a prítomní si uvedomovali hlboký význam spievaného textu

VÁŽENÍ ČITATELIA!

Darujte svojim blízkym ako vianočný darček **PREDPLATNÉ SLOVENSKÝCH NÁRODNÝCH NOVÍN.**

Ponúkame vám možnosť získať predplatné SNN na rok 2020 pre svojich blízkych formou darčekovej poukážky. Predplatné môžete objednať telefonicky, emailom alebo cez web formulár. Pri objednávke uvediete svoju adresu, na ktorú vám doručíme platobný výmer, ako aj adresu obdarovaného, na ktorú budeme zasielať výtlačky SNN v roku 2020.

Po úhrade dostanete darčekovú poukážku vrátane aktuálneho čísla novin ZDARMA. Ponuka platí do 31. 1. 2019.

Ročné predplatné: 28,- €
Polročné predplatné: 14,- €

TELEFÓN: + 421 43/38 12 838, +421 918 904 925
MAIL: snnredakcia@matica.sk
WEB: www.snn.sk, <https://snn.sk/redakcia/predplatne-2>

Náhľad na darčekovú poukážku

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V rozšírenom čísle SNN 44 – 45/2019 sme sa pýtali na to, aké výročie v tomto roku oslavovalo gymnázium v Kláštore pod Znievom. Správna odpoveď mala znieť, že táto školská inštitúcia si pripomína stopäťdesiat rokov od svojho založenia. Spomedzi správnych riešiteľov sme vyžrebovali týchto výhercov: Metod Hrašna, Turčianske Teplice; Anna Babíková, Martin; Anton Szaló, Trnava.

• V súvislosti so storočnicou oživotvorenia Matice slovenskej si takmer zároveň pripomínáme aj vznik prvých maticných odborov. V ktorom meste vznikol prvý MO MS?

Svoje odpovede posielajte na naše redakčné kontakty administrátorky redakcie Ľubici Rišiaňovej do vyjdenia ďalšieho čísla SNN.

(es)

PRIPOMÍNAME SI

7. decembra

– prezident Gustáv Husák prijal v roku 1989 demisiu poslednej komunistickej federálnej vlády L. Adamca a zostavením novej vlády poveril Slováka Mariána Čalfu; 30. výročie

8. decembra

– stodvadsať rokov od narodenia autora mnohých pomníkov na Slovensku, o. i. sochy P. O. Hviezdoslava pred budovou SND v Bratislave, Vojtecha Ihrského (1899 – 1988), bol aj úspešným vynálezcom a prvým slovenským športovým pilotom

– pred sto rokmi sa narodil výtvarník monumentalista Ladislav Gandl (1919 – 1991); jeho diela sú napríklad v interiéroch Strojníckej fakulty STU a Univerzitnej knižnice v Bratislave

– v roku 1989 predsedníctvo SNR odvolalo vládu Pavla Hrivnaka a zostavením novej poverilo prof. JUDr. Milana Čiča; novej vláde, ktorú pomenovali „vládou národného porozumenia“, stačilo pol roka, aby previedla Slovensko z totalitného režimu a plánovaného hospodárstva pokojne a rýchlo do demokratických pomerov; 30. výročie

– pred sto piatimi rokmi sa narodil publicista Imrich Kružliak (1914 – 2019), väčšinu života strávil v exile, roky bol predsedom Spolku slov. spisovateľov v zahraničí; výber z jeho exilej publicistiky vyšiel v knihe Útek z tiesne, z tých čias je i básnická zbierka Piesne a smútky, vzácny je jeho výber poézie našich väznených básnikov Modlitby v putách aj esejistické dielo V čakárni dejín

9. decembra

– sedemdesiat rokov má jeden z vedúcich činiteľov VPN a bývalý minister kultúry Ladislav Šnoppo

– šesťdesiatpäť oslavuje poslanec Európskeho parlamentu (pôvodne za stranu Smer) Boris Zala

10. decembra

– stopäťdesiat rokov od narodenia slovenského bankára v USA Michala Bosáka (1869 – 1937); jeho podpis bol aj na amerických bankovkách

– pred sto päťnástimi rokmi sa narodil bývalý čs. prezident Antonín Novotný (1904 – 1975)

– pred tridsiatimi rokmi sa prezident Gustáv Husák vzdal funkcie (1989)

11. decembra

– pred sto rokmi vyšiel u nás zákon, ktorý by sa zišiel aj dnes: všetky naše firmy museli mať u nás aj svoje sídlo a tu odvádzať dane; zo zahraničia tak v rokoch 1919 – 1920 presunulo domicil do republiky dvestotridsaťjeden veľkých spoločností

12. decembra

– pred sto päťnástimi rokmi sa narodil jazykovedec, ktorý jednoznačne vyvrátil mnohé pseudoteórie starších českých lingvistov a dokázal autochtonnosť Slovanov ako kmeňa, ktorý sa vyvíjal do slovenského národa, a slovenčiny ako samostatného slovanského jazyka, prof. Ján Stanislav (1904 – 1977), o. i. autor päťzväzkového diela Dejiny slovenského jazyka

13. decembra

– v Londýne bola v roku 1964 založená Slovenská katolícka misia; 55. výročie

(jč)